

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Projekt „Interkulturním vzděláním a prožitkem k toleranci a respektu“
je spolufinancován Evropskou unií.

PESTRÉ IDENTITY

v kosmopolitní Praze

*INTERKULTURNÍM VZDĚLÁNÍM
k toleranci a respektu*

Informace o projektu

Projekt **Interkulturním vzděláváním a prožitkem k toleranci a respektu** cílí na prevenci projevů xenofobie, homofobie a rasismu. Je zaměřen na žáky, ale i pedagogy SŠ v Praze, kterým vhodně doplňuje průřezové téma Multikulturní výchova z Rámcových vzdělávacích programů. Sestává z třídílného cyklu dílen (popsaných v této metodice) a navazujících žákovských aktivit, které jsou vedeny pedagogy. Součástí jsou i domluvené jednodenní stáže v institucích, které obohatí porozumění vybraným tématům projektů a komentované procházky se zaměřením na jedno z nabízených témat.

O Multikulturním centru Praha

Multikulturní centrum Praha, z.s., je nevládní neziskovou organizací, jejímž hlavním cílem je respekt k lidským právům a jejich podpora, politická rovnost a zmenšení sociálních rozdílů. Je aktivní na poli vzdělávání, výzkumu a veřejných debat spojených s migrací a interetnickými vztahy.

Chceme přispívat k tomu, aby se školy, úřady či pracoviště dokázaly přizpůsobit dopadům, které pro ně a českou společnost přináší mezinárodní migrace. Stranou našeho zájmu neponecháváme ani rasismus vůči Romům nebo historická témata. Vycházíme z historie a dědictví „multikulturní“ Prahy, které se snažíme reflektovat pro současnost.

Naše aktivity:

- ✓ interkulturní vzdělávání pro učitele a žáky
- ✓ školení proti předsudkům a žákům
- ✓ mediální výchova
- ✓ procházky po multikulturní historii Prahy
- ✓ propojování českých a zahraničních škol v Indii a Bosně a Hercegovině
- ✓ specializovaný web o migraci: www.migraceonline.cz
- ✓ analýzy a výzkumy
- ✓ knihovna
- ✓ strategická plánování v oblasti sociální inkluze pro obce

„Praha v roce 2030 je samozřejmě krásná, je zdravá a pohodlná pro život a práci. Je spolehlivá, stabilní a bezpečná díky sociální vyrovnanosti systému evropských hodnot. Praha je zábavná jako živoucí kulturní centrum střední Evropy.“

Vize Prahy, Strategický plán hlavního města Prahy, 2016

01 /

ZÁKLADNÍ INFORMACE O METODICE

Metodika vzdělávacího programu je určena lektorům (pedagogům, pracovníkům s mládeží a všem těm, kteří mají zájem věnovat se tématu normality, identity a aktivnímu občanství. Vychází ze zážitkové pedagogiky, osobnostní výchovy a kritického myšlení.

Cílem metodiky je:

- ❑ Posilovat u žáků sebereflexi a schopnost zamýšlet se nad vlivem okolí ve vztahu k menšinám (národnostním, etnickým, sexuálním ad.);
- ❑ Rozvíjet u žáků porozumění vlastní identity a podpořit přijímání nových perspektiv;
- ❑ Podpořit vznik komunitních žákovských iniciativ.

Struktura vzdělávacího programu:

Vzdělávací program se skládá ze tří na sebe navazujících dílen, každá dílna má dotaci dvou vyučovacích hodin (90 min.) a je vedena dvěma lektory z Multikulturního centra.

Dílina 1: obsahuje vstupní informace k tématu dílen a k tématu normality

Dílina 2: zahrnuje téma identity, vede žáky k reflexi toho, co a kdo je utváří a k pohledu na to, jak je skupinová identita proměnlivá v kontextu různých období

Dílina 3: na téma stereotypů a vnímání menšin v ČR a na to, jak se sami můžeme zapojit.

02 / ÚVOD

Nacházíme se v podivné době: zatímco v Česku i samotné Praze žije nejrozmanitější spektrum občanů jiné než české národnosti v historii a jejich počet zejména z důvodu nedostatku pracovníků na českém pracovním trhu neustále narůstá, průzkumy veřejného mínění naznačují, že téměř z principu odmítáme cokoliv cizího. Ne vždy tomu tak bylo. Ještě před dvěma lety téměř tři čtvrtiny Čechů neměly problém s poskytnutím azylu utečencům před válečným konfliktem. Dnes je tomu právě naopak.

Praha ve svém strategickém plánu chápe sama sebe jako město, které spojuje lidi všech generací, národností a sociálních skupin. Praha se zde zavazuje, že bude pěstovat jejich dobré soužití, účinně řešit problematiku sociálního vyloučení a integraci marginalizovaných skupin, ale rovněž podporovat participaci obyvatel na rozhodovacím procesu již od nejmladšího věku a vést žáky k tomu, aby byli aktivními občany a zapojovali se do společenského dění.

Metodika, kterou držíte v ruce, na obě tyto strategické priority reaguje, stejně jako na další souvislosti. Do výuky přináší sérii dílen, které reflektují proměnlivost národnostního složení hlavního města, tematizují její příčiny i historický kontext. Na dílny navazuje realizace žákovských projektů, jejichž prostřednictvím žáci získají příležitost vstoupit do dění ve veřejném prostoru a osvojit si techniky společné projektové práce či participativního rozhodování při tvorbě jejich zaměření a samotné realizaci.

***

Současná společnost se z našeho úhlu pohledu jeví jako „postmajoritní“ – jako společnost, v níž neexistuje nějaká „reprezentativní většina“, charakterizovaná např. pouze svou příslušností k národu. Společnost vnímáme jako pestrou paletu paralelně existujících menšin. Samotný pojem „menšina“ pro nás přitom nenaznačuje „osudovou“ příslušnost jedné konkrétní osobnosti k jedné konkrétní, jasně definované a ohraničené skupině, ale vycházíme z představy, že osobnost je jakýmsi konglomerátem dílčích identit, kdy nositel osobnosti (jedinec) je zároveň členem několika různých „identitárních“, paralelně existujících menšin, sociálních skupin či komunit. Všechny tyto dílčí „identitární“ příslušnosti jsou potom tedy menšinové ve smyslu neexistence „reprezentativní většiny“, která by je poutala a organizovala v jednotný, ohraničený celek.

Organizace takto chápané společnosti vyžaduje pluralistickou odpověď na otázku po podstatě své soudržnosti, která by zajistila základ pro společné bezkonfliktní soužití. Takováto odpověď se musí pohybovat jak na makro úrovni (tj. např. systémové), tak na mikro úrovni (tj. rovině sociálních sítí a interpersonálních vztahů, vazeb a interakcí). Tato metodika se snaží být drobnou inspirací na cestě k hledání této pluralistické odpovědi.

„Právě ideál rovného ohledu ke každému občanu vede k požadavku ohledu na vyloučené skupiny. Cílem multikulturalismu není separace těchto skupin, nýbrž integrace jejich příslušníků do společenské rovnosti, svobody a solidarity.“

Pavel BARŠA, Politická teorie multikulturalismu, 1999

03 / O VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU

Kdo všechno je dnes Pražanem? Sondy do rozmanitých tváří velkoměsta

Průsečíkem aktivit projektu, v jehož rámci vznikla tato metodika, je zdánlivě jednoduchá otázka: **Co vlastně znamená být Pražanem?**

Statistická data nám prozrazují, že z téměř 1,3 milionu současných obyvatel Prahy se jich zde narodila jen necelá polovina – zhruba 644 000. Více než 185 000 lidí, kteří v Praze v současnosti žijí (tedy zhruba 15 % obyvatel), jsou cizinci, přičemž jejich počet dlouhodobě narůstá.

Koho tedy máme vlastně považovat za Pražany? Jen ty, kteří se zde narodili? Co ale třeba děti cizinců? A lidé, kteří do Prahy přišli pracovat, studovat a už zde zůstali? A co rodilí Pražané – jsou snad všichni stejní?

Existuje vůbec nějaká „esence pražanství“? Má vlastně obyvatel uzavřené rezidenční čtvrti v Nebušicích něco společného s hipsterem z Krymské ulice ve Vršovcích či s dítětem vietnamských rodičů z libušského sídliště – tedy kromě toho, že sdílejí společný geografický prostor?

Domníváme se, že ano. Praha je tradičně kosmopolitní město – její obyvatelé od nepaměti tvoří pestrou směsici národních, kulturních, náboženských, sexuálních či třídních identit. Jako kosmopolitní, otevřené a tolerantní město, které roste a bohatne z pestrosti svých obyvatel, jej pojímají i pražské rozvojové a strategické dokumenty – pestrost a tolerance jsou chápány jako jedinečné přednosti vytvářející podmínky pro inovace a kreativitu, na nichž je prosperita závislá.

Podmínkou dobrého soužití lidí všech generací národností či sociálních a kulturních skupin je neustálá kultivace tolerance a vzájemného respektu. V současné situaci však bohužel řada politiků účelově zneužívá problematiku nacionalismu, rasismu či xenofobie k posílení vlastních mocenských pozic. Zejména v důsledku uprchlické krize došlo v posledních několika letech k radiálnímu zhoršení postojů široké veřejnosti k cizincům – tento posun reflektují nejen výzkumy veřejného mínění, ale byli

jsme a stále jsme svědky otevřeně xenofobních demonstrací i řady projevů agrese vůči konkrétním lidem.

Navzdory aktuálně vzedmutému nacionalismu jsme přesvědčeni, že Praha je v současnosti vzhledem k demografickým trendům a skladbě obyvatelstva multikulturním městem. Akceptování multikulturní pražské reality je východiskem pro další uvažování nad rozvojem města i vztahů mezi rozličnými vrstvami Pražanů.

V čem tedy spatřujeme „esenci pražanství“? Právě ve schopnosti obyvatel Prahy identifikovat se s tím, co Prahu činí krásnou a výjimečnou – s bohatou historií, živou kulturou či svěží dynamikou rodící se z nepřeborného množství interakcí pestré směsice jejích obyvatel: ve schopnosti sdílet a rozvíjet své město a vzájemně se respektovat v právu na vlastní individualitu.

Předkládaná metodika je skromným pokusem zvyšovat porozumění této realitě a kultivovat respekt k odlišnému – prostřednictvím poznávání minulosti, přemýšlením nad současností a reflektováním vlastních individuálních specifíků.

Jak se vyvíjelo a proměňovalo vzájemné soužití Pražanů? Co jej v minulosti ovlivňovalo, kdo všechno v Praze dnes žije? A co o sobě vlastně víme? Smyslem metodiky je zprostředkovat studentům pražských středních škol odpovědi na tyto otázky – a diskutovat o nich.

Praha je tradičně kosmopolitní město – její obyvatelé od nepaměti tvoří pestrou směsici národních, kulturních, náboženských, sexuálních či třídních identit.

Aktivity vzdělávacího programu

1. Série workshopů se zaměřuje na klíčové pojmy: normalita, identita, stereotyp. Význam, obsah a proměnlivost těchto pojmů odhalujeme prostřednictvím debat o demografickém vývoji pražské populace, historických proměnách vztahů menšin s českou majoritou a informování o uprchlické krizi v médiích. Smyslem workshopů je probudit v žácích zájem o problematiku soužití menšin s majoritním obyvatelstvem a využít jej pro realizaci vlastních projektů o těchto tématech.

2. Participativní plánování žákovských projektů přináší žákům i učitelům unikátní možnost vyzkoušet si skupinové plánování za využití technik strukturovaného brainstormingu. Pomocí participativních technik si žáci konsenzuálně zvolí téma projektu, promyslí jeho zaměření i formu zpracování a podrobně rozplánují jeho realizaci včetně dílčích aktivit, rozdělení kompetencí a stanovení harmonogramu.

3. Realizace žákovských projektů je ideální příležitostí k rozvoji některých klíčových kompetencí, které absentují ve frontální výuce: především kompetence komunikativní, sociální a personální, občanské či pracovní. Žáci pracují skupinově za supervize pedagoga, výstup projektu má vždy přesah do veřejného prostoru. Naše pojetí projektové výuky je úzce provázané s konceptem tzv. aktivního občanství – přináší žákům příležitost prakticky si vyzkoušet zapojení do veřejného života.

Shrnutí obsahu workshopů

http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/strategicky_plan_navrh_02_2016_digitalni.pdf

str. 79

K tématu multikulturní reality hlavního města přistupujeme z několika perspektiv:

V **prvním workshopu** se věnujeme tradiční národnostní rozmanitosti Prahy a zaměřujeme se na období, kdy došlo k téměř úplné likvidaci pražského židovského obyvatelstva. Na proměně mediálního obrazu Židů v dobovém tisku před a za II. světové války a v reflexi pamětníků holocaustu sledujeme procesy, v nichž neproblematické soužití Čechů s Židy za první republiky vyústilo v masivní výbuch antisemitismu, kterým byl rámován nástup protektorátní vlády a který dotvářel klima pro realizaci holocaustu na našem území.

Klíčovým tématem dílny je pojem „normalita“ a její proměny v měnícím se dobovém kontextu – jak je možné, že to, co bylo považováno za nemyslitelné (otevřená diskriminace Židů), se během krátkosti stalo normální? Jaké vlastnosti má „normalita“? Jak souvisí tento pojem s morálkou?

Druhý workshop sleduje demografickou, politickou i územní proměnu středoevropského prostoru za posledních cca 150 let. Věnujeme se proměně chápání pojmu „národ“ či „národnost“ a detailně se zabýváme demografickým vývojem Prahy na pozadí klíčových dějinných událostí. Důraz klademe na osvětlení procesů, které stojí za současnou socio-demografickou situací v ČR a Praze. Důležitou součástí těchto procesů je migrace – ať už vnitrostátní, či mezinárodní.

Klíčovým tématem dílny je pojem „identita“ – jaké jsou její vrstvy, co vše je součástí naší identity, co vnímáme jako podstatné a jak to souvisí s naším původem, věkem, bydlištěm či sociálním prostředím, jehož jsme součástí?

Ve **třetím workshopu** se zaměřujeme na roli médií ve vnímání problematiky cizinců a menšin. Ukazujeme, jak akcentování bezpečnostního diskurzu v informování o migraci či sociálním začleňování Romů připravuje půdu pro populisticky zaměřené politiky, které jsou v konečném důsledku kontraproduktivní pro hledání skutečných řešení.

Klíčovým termínem dílny je pojem „stereotyp“ – jaký je jeho význam, vlastnosti, funkce? Jaké jsou mechanismy šíření stereotypů v médiích a na sociálních sítích?

Čtvrtý workshop se věnuje identifikaci tématu, zaměření a formy žákovských projektů. Jeho cílem je dospět k jeho podrobnému rozplánování do dílčích aktivit, stanovení harmonogramu a rozdělení úkolů a kompetencí v rámci žákovského realizačního týmu.

Klíčovým termínem dílny je pojem „aktivní občanství“ – co se pod ním skrývá, jakým způsobem může člověk ovlivňovat své okolí, jaké formy politické či veřejné participace existují, jak demokraticky dospět ke kolektivnímu rozhodnutí založenému na konsenzu maxima účastníků?

WORKSHOP 1: NORMALITA

normality /nɔ:(r)'mæləti/, Normalität, Нормальность

O workshopu

V prvním workshopu se věnujeme tradiční národnostní rozmanitosti Prahy a zaměřujeme se na období, kdy došlo k téměř úplné likvidaci pražského židovského obyvatelstva. Na proměně mediálního obrazu Židů v dobovém tisku před a za II. světové války a v reflexi pamětníků holocaustu sledujeme procesy, v nichž neproblematické soužití Čechů s Židy za první republiky vyústilo v masivní výbuch antisemitismu, kterým byl rámován nástup protektorátní vlády a který dotvářel klima pro realizaci holocaustu na našem území.

Klíčovým tématem dílny je pojem „normalita“ a její proměny v měnícím se dobovém kontextu – jak je možné, že to, co bylo považováno za nemyslitelné (otevřená diskriminace Židů), se během krátkosti stalo normální? Jaké vlastnosti má „normalita“? Jak souvisí tento pojem s morálkou?

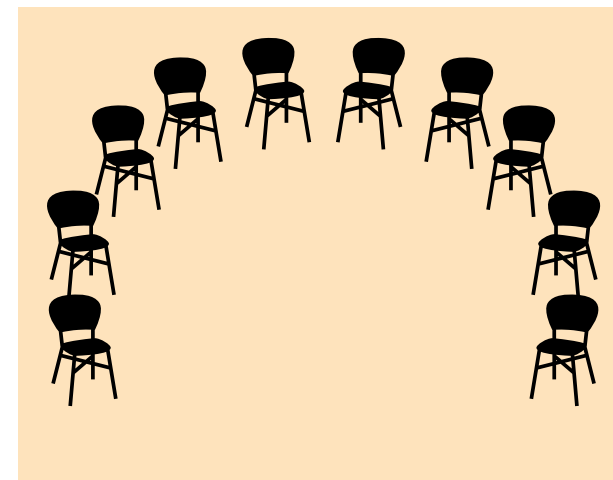
Harmonogram workshopu

Celková časová dotace: 90 min.

Aktivita:

A 1.1 Úvodní informace o dílně	5 min.
A 1.2 Co je normální?	30 min.
A 1.3 Zobrazování Židů v dobových médiích	50 min.
A 1.4 Uzavření a evaluace	5 min.

Uspořádání prostoru

Příklad:

Proměnlivost samotného pojmu „normální“ v encyklopedii Larousse:

1931: co má pravidelný průběh

1963: co vyplývá z povahy věci

1984: co není ničím výjimečné; standard

Příklad:

Jak se „nenormální“ stává „normálním“?

„Levharti vtrhnou do chrámu a vychlemtají obětní nádoby; to se stále opakuje; nakonec to lze předem odhadnout a stane se to součástí obřadu.“
F. Kafka

„Když řeknete dostatečně velkou lež a budete ji opakovat, lidé jí nakonec uvěří.“
Joseph Goebbels

Příklad:

Absurdní důsledky:

Neárijská kráva

Pojem Žid byl stigmatem, které se přenášelo na vše kolem těchto jedinců. Boria Sax zmiňuje:

„Člověk mohl být mišencem neboli Mischligem (toto slovo se v němčině rovněž užívalo pro zvířecí křížence), ale nebylo možné, aby byl zároveň Němcem a Židem. „Židovský“ pes mohl být zastřelen, zatímco „germánskému“ psu se musela prokazovat úcta. Skupina sedláků z jedné malé obce dala dohromady peníze a zakoupila si za ně býka pro své krávy. Vládní orgány však rozhodly, že jejich býk je židovský a nesmí být používán k reprodukci. Bella Frommová, která o tom v roce 1936 informovala, k tomu podotkla, že ji „překvapilo zjištění, že existuje něco takového jako neárijská kráva“.

Normalitou rozumíme jednání a chování, které považujeme za běžné a obecně přijatelné, samozřejmé. Jednání i chování v nejširším smyslu, tedy i vůči druhým (jiným, odlišným, „těm druhým“ – třeba menšinám či cizincům). „Normální“ jednání nám připadá v souladu se zdravým rozumem a nevzbuzuje v nás pohoršení.

Je přece *normální*, že řada lidí Vietnamcům ve večerce tyká.

Normalita je **proměnlivá**:

Co považujeme za *normální*, je závislé na kontextu – na vnějších podmínkách. Dobových, politických, kulturních, místních.

Bývalo *normální*, že Židé žili mezi námi a nikdo se nad tím nepozastavoval. Jen o pár let později bylo normální, že Židé museli nosit žlutou hvězdu a směli jezdit jen v posledním voze tramvaje.

Funkce a vlastnosti normality:

A/ má socializační účinky (být normální = usilovat o zůstání členem skupiny);

B/ má normativní účinky (normální jednání – omluvitelné, téměř „správné“ jednání/chování).

Normalita vs. moralita?

Morální jsem sám za sebe (pro své svědomí – morálka je subjektivní).

Normální jsem v zrcadle ostatních (normalita není subjektivní).

Doporučená četba:

Martin Hájek: Morální normalita a sociální struktura současné společnosti (2012)

Aktivita 1.1: Úvodní informace

Pomůcky

lepící bílé štítky, fixy

Časová dotace

5 minut

Cíle aktivity

Žáci se seznámí s lektory a se základními informacemi o probíraných tématech a záměru průběhu dílny.

TIP

Školitelé si dají na této části programu záležet – a pokud je potřeba, věnují jí více času.

Postup

- ❑ Lektoři uvítají žáky.
- ❑ Pokud se s žáky neznají, představí se, rozdají lepící štítky a fixy s tím, že si každý žák napíše své jméno nebo jak chce být během dílny osloven. Lektoři udělají to stejné.
- ❑ Lektoři seznámí žáky s informacemi o dílně: dílna trvá 2 vyučovací hodiny bez přestávky, ale v případě nutnosti je možné si po předchozím ohlášení odskočit.
- ❑ Lektoři shrnou, že workshop nemá charakter přednášky, ale bude interaktivní. Zdůrazní, že stojí na aktivitě žáků a že diskuze a otázky jsou při workshopu velmi vítány.
- ❑ Lektoři shrnou, že dílna je první částí čtyřdílného cyklu a že se bude věnovat tomu, co považujeme ve společnosti za „normální“: zda to má obecnou platnost, jak a kdo určuje, co je normální, jak nás to ovlivňuje, jakou roli v tom hrají média. Proměnlivost toho, co považujeme za normální, si budeme ilustrovat na proměně postojů vůči Židům před a během II. světové války.

Aktivita 1.2: Co je normální?

Pomůcky

papíry a psací potřeby, flipchart

Časová dotace

30 minut

Cíle aktivity

- Zamyslet se nad pojmem *normalita* a zpochybnit obecnou platnost toho, co považujeme za „normální“.

- Pochopit, že „normální“ je relativní a konstruované, tj. závislé na kontextu, v němž o něm uvažujeme.

Co je normální? Jaké vlastnosti má to, co považujeme za normální? Jaký vztah je mezi „normálním“ a „morálním“ jednáním? Má ono „normální“ oporu v morálce?

FÁZE 1: Co je normální?

Postup

- ❑ Žáci dostanou otázku: **Co je normální?** (eventuálně: Co považujete za normální – v nejširším smyslu) a chvíli se nad otázkou individuálně zamýšlí.
- ❑ Poté lektor vyzve několik žáků, aby řekli, na co přišli, a zeptá se jich, proč si to myslí.
- ❑ Lektor otestuje obecnou platnost výroku: zeptá se žáků, zda s výrokiem většina souhlasí. Pokud ano, výrok si zapíše.
- ❑ Zapsané výroky jsou kóty na „mapě normality“ dané třídy. (Výroky postupně ohraničují prostor toho, co je v rámci třídního kolektivu obecně přijímáno).

Reflexe

- U kterých slov panovala největší shoda? Která jste naopak dlouze diskutovali?
- Kterých slov jste se nechtěli vzdát, ale nepodařilo se vám je obhájit?
- Mohli byste na základě těchto charakteristik označit sami sebe jako normální? V čem ano, v čem ne?
- Čím je dáno, že některé věci někomu připadají normální a někomu jiné?

Aktivita 1.2: Co je normální?

→ FÁZE 2: Testování obecné platnosti zachycených výroků

Postup

Lektor testuje, zda zaznamenané charakteristiky normality mají obecnější platnost. Cílem je ukázat, že platnost výroku je vždy kontextuálně podmíněná – kulturně, dějinně, generačně, geograficky, ekonomicky, sociálně... Tedy že to, co považujeme (v rámci našeho úzkého kolektivu) za normální, nemá obecnou platnost, je velmi proměnlivé, nestálé.

Lektor pokládá žákům testovací a doplňující otázky:

Sada testovacích otázek:

- Bylo to normální i před 50, 100 lety? Proč ano/ne?
- Je to normální třeba v Německu / Saúdské Arábii / Rusku / Číně / na vesnici / v Praze... ? Proč ano/ne?
- Je to normální pro studenty / manažery / nezaměstnané / důchodce... Proč ano/ne?

Sada doplňujících výroků/otázek k otestování:

- Je normální mít dready.
- Je normální mít facebook.
- Je normální chodit do kostela.
- A do mešity?
- Je normální nosit šátek?
- A kraťasy?

Reflexe

Překvapilo vás něco na reakcích spolužáků? Co konkrétně? Čím je dáno, že některé věci někomu připadají normální a někomu ne? Jak si utváříme názor na to, co je normální a co ne? Kdo nás při utváření názoru ovlivňuje? Mění se pohled na to, co je normální a co ne v čase? Můžete uvést nějaký příklad?

UZAVŘENÍ

Školitelé aktivitu uzavřou s tím, že jsme se podívali na téma toho, co je normální a co ne. A co nebo kdo to utváří. V následující aktivitě se více podíváme na to, jak se to, co je normální, proměňovalo v čase a jaké to mělo dopady. Konkrétně na soužití Čechů a Židů za 1. republiky, těsně před válkou (období tzv. 2. republiky) a za protektorátu Čechy a Morava.

Aktivita 1.3: Proměny obrazu Židů v dobových médiích

Pomůcky

videa „1. republika“, II. republika“, „Protektorát“, „Osvětim“, novinové články + pracovní listy pro daná období, papíry A4, powerpointová prezentace „Časová mapa ppt“, promítačka, psací potřeby, tři flipchartové papíry, fixy, tři laptopy či tablety

Časová dotace

50 minut

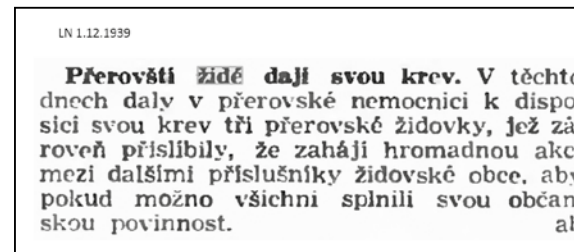
Cíle aktivity

- Seznámit se s mediálním obrazem Židů v období 1. a 2. republiky a protektorátu Čechy a Morava.
- Porozumět, jak se jednání, považované za normální, promění v krátkém časovém úseku pod vlivem historických okolností.
- Nahlédnout historické procesy, které předcházely nástupu fašismu a vyústily v holocaust.

Princip

Aktivita sleduje proměnu postojů a chování české majority k židovské menšině před a během II. světové války. Proměny budou ilustrovány na konfrontaci novinových článků s výpověďmi pamětníků holocaustu, na nichž si žáci uvědomí rychlost a razanci, s akou čeští Židé přestali být chápáni jako respektovaná menšina, ale viníci národního úpadku. Tento pohled na Židy pak legitimizoval systémově ukotvené diskriminační zacházení i individuální násilí a připravil cestu k jejich vyhlazení.

Třída se rozdělí na tři skupiny, každá skupina obdrží pracovní materiál (videa a články, které přísluší k dané epoše). Každá skupina pak sepíše charakteristiky Židů, které se dozvěděli z předloženého materiálu. Charakteristiky si poté skupiny navzájem představí – vynikne jejich neslučitelnost a kontrast. Lektori tyto rozdíly vysvětlí jako posouvání hranic normality (tj. prostředí, v němž je přijatelné určité jednání).

Novinové články uvedené v metodice a využívané ve workshopu č. 1 pochází z Lidových novin, roč. 1937, 1938 a 1941.

Zdroj: online archiv Moravského zemského muzea, dostupné na: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:23e87270-4ebb-11dd-a91e-000d606f5dc6?fulltext=%C5%BEid%C3%A9> (přístup 24. 8. 2017).

FAZE 1: časová dotace 5 min.

Postup

- ❑ Lektoři na úvod uspořádají třídu tak, že jsou k dispozici tři stoly v dostatečné vzdálenosti (ideálně v rozích třídy).
- ❑ **Lektoři na každý stůl připraví:**
  - flipchart či flipchartový papír
  - fixy
  - pracovní listy se zadanými otázkami
  - novinové články vztahující se k danému období
  - laptop nebo tablet s video rozhovorem vztahující se k danému období
- ❑ Na plátno je promítnuta časová osa s chronologickým přehledem událostí (historický vývoj, změny legislativy, proměna médií apod.), které vedly k holocaustu.
- ❑ Lektoři třídu rozdělí do tří skupin (např. tak, že žákům přidělí čísla od 1 do 3).

FAZE 2:

časová dotace 25 min.

Postup

- ❑ Lektoři vyzvou žáky, aby se v duchu přenesli do období 1. republiky těsně před vypuknutím druhé světové války.
- ❑ Lektoři vyzvou žáky ve skupinách, aby si přečetli dobové novinové články a kolektivně (formou krátkého brainstormingu) vyplnili bod A/ pracovního listu na dodaný flipchartový papír.
- ❑ Lektoři oznámí, že nyní si žáci z laptopů pustí video. Požádají žáky o absolutní ticho.
- ❑ Lektoři vyzvou žáky ve skupinách, aby se podívali na video rozhovor s pamětníkem.
- ❑ Poté lektoři požádají každou skupinu, aby zhlédla video a kolektivně (formou krátkého brainstormingu) vyplnila bod B/ pracovního listu na dodaný flipchartový papír.

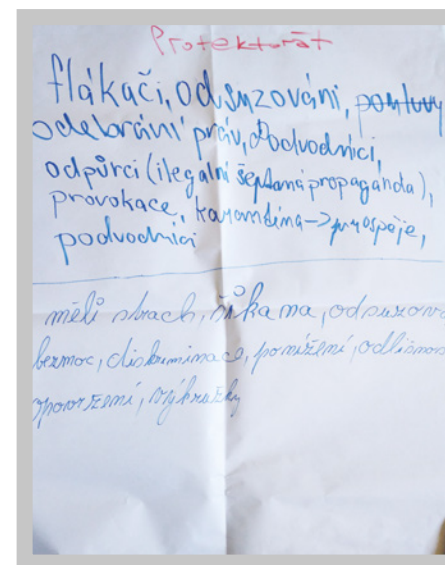
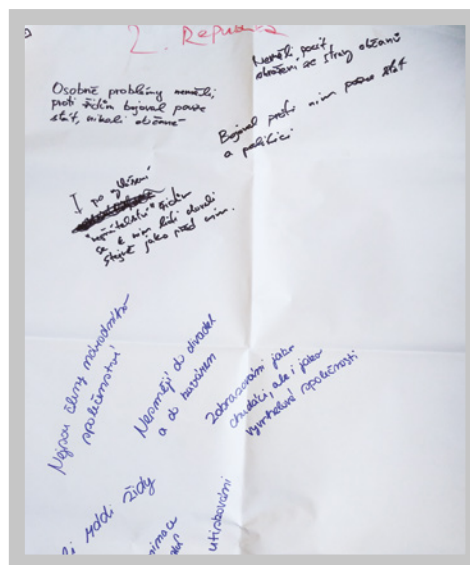
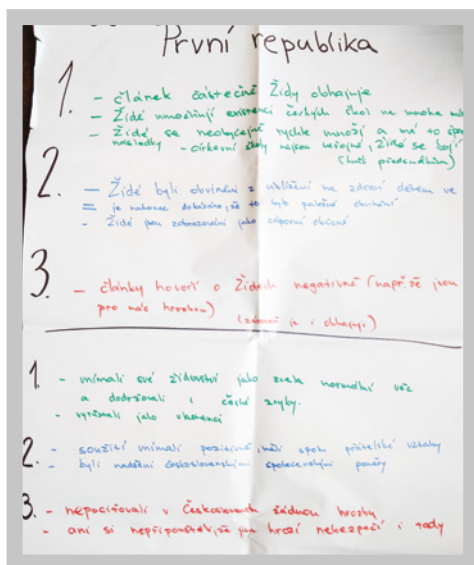

FÁZE 3:

časová dotace 10 min.

Postup

- ❑ Lektori vyzvou jednotlivé skupiny, ať stručně prezentují, k čemu došly: – nejprve mediální obraz Židů, poté výpovědi pamětníků.
- ❑ **Lektor po prezentaci závěrů každé skupiny pokládá doplňující otázky:**
  - Co byste si o Židech pomyslili, kdyby uvedené články byly vaše jediné informace o Židech?
  - Jakou roli Židé v člancích hrají? (viníci, oběti...)
  - Liší se obraz v médiích od vzpomínek pamětníků? V čem? Proč?
- ❑ Po prezentaci všech skupin lektor diskutuje s celou třídou. **Doporučené diskuzní otázky:**
  - Vnímali předváleční Židi sami sebe jako jiné, odlišné od české majority? Pokud ano, čím se to projevovalo?
  - Vnímala majorita Židy jinak, odlišně? V čem?
  - Bylo za 1. republiky myslitelné to, co za Protektorátu? Bylo možné za 1. republiky bít beztrestně Židy? Donášet?
  - Co bylo normální za Protektorátu? Co za 1. republiky? Co změnilo ono „normální“? Co ke změně přispělo? Proč?
  - Jakou roli zde sehrála média? Jaký je vztah médií a „normality“? Jakou roli sehrála média při upevňování protektorátní „normality“?
  - Byla protektorátní „normalita“ morální? Byla prvorepubliková „normalita“ morální?
  - Je, či není „normální“ morální? Proč?

FÁZE 4: časová dotace 10 min.

Postup

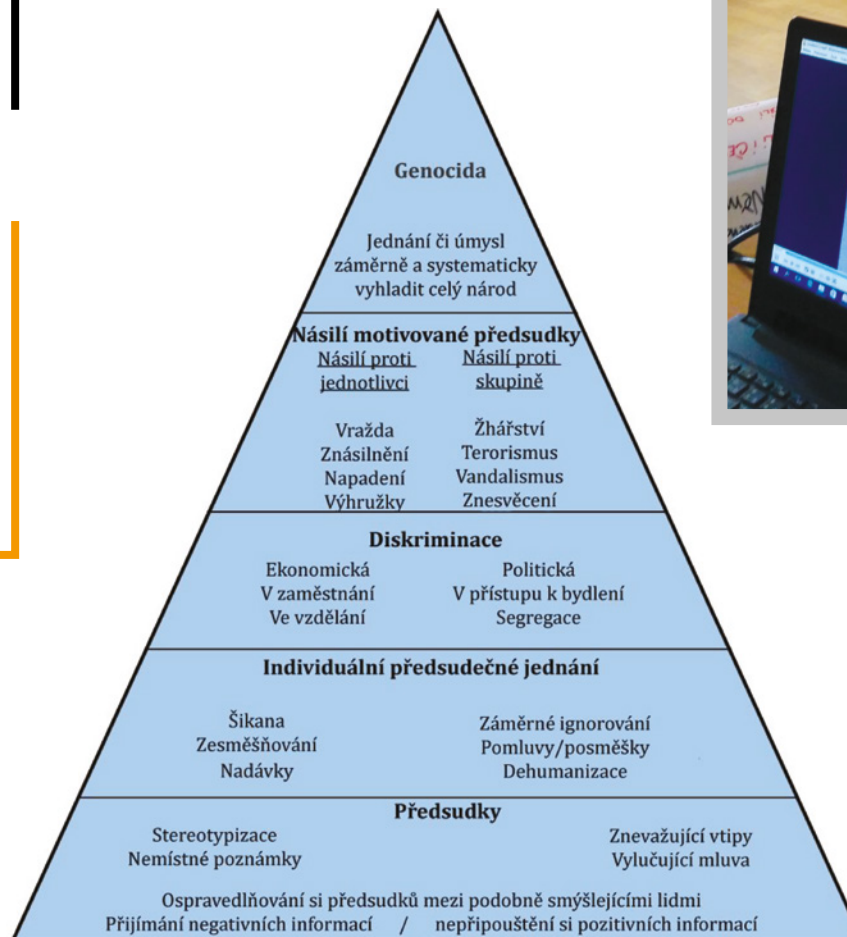
- ❑ V další fázi školitelé provází výsledky prezentací se současnou situací.
- ❑ **Doporučené diskuzní otázky:**
  - Myslíte si, že by některá média o Židech stejným způsobem reportovala i dnes? Která? Proč ano nebo proč ne?
  - Napadá vás nějaká skupina, u které se i v dnešní době používá podobný jazyk jako u vašich ukázek?

(Školitelé mohou doplnit, že v současné době se podobně reportuje např. o Romech – objevují se výrazně čteněji v negativních souvislostech vzbuzujících pocit nebezpečí, přirovnání ke zvířatům, nečistotě apod.).

- ❑ Lektor třídě pustí video „Osvětim“. Po jeho skončení obvykle nastane tíživé ticho.
- ❑ Lektor na samý závěr promítne Pyramidu nenávisti (slide 4) a krátce ji okomentuje.

TIP

Pyramida nenávisti (Anti-Defamation League 2005) ukazuje, jak se stupňování individuálního předsudečného smýšlení a jednání může proměnit v kolektivní diskriminaci a teror.

Doplňková aktivita: volné psaní

Pomůcky

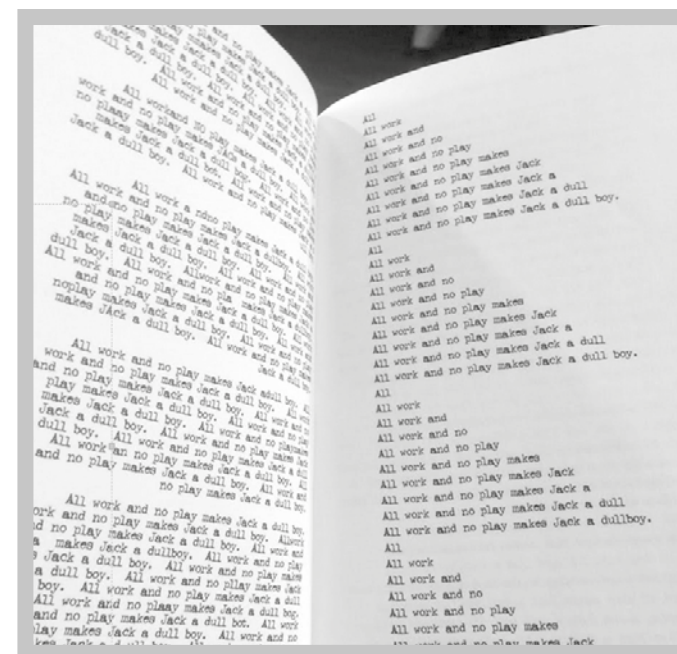
papír A5, propisky

Časová dotace

10 minut

TIP

- Školitelé zdůrazní, že papíry se nebudou vybírat ani nebudou známkovány.
- Žáci se na papír nepodepisují – píší v anonymitě.

Postup

- ❑ Lektoři poté rozdají papíry a propisky.
- ❑ Poté lektoři vyzvou žáky, aby si každý sám pro sebe, volně, v celých větách odpověděl na otázku, kterou za okamžik zadá.
- ❑ **Lektoři napíší na tabuli základní pokyny:**
  - 1/ Piš po celou dobu, co tě napadá – necenzuruj, neopravuj.
  - 2/ Piš v celých větách.
  - 3/ Nemusíš se k napsanému vracet, opravovat (ani gramatiku) nebo vylepšovat.
- 4/ Když nevíš, co napsat, piš, cokoliv tě napadá (i to, že tě zrovna nic nenapadá).
- ❑ Nyní lektoři zadají otázku k psaní:
Kdy a v jaké situaci jste si připadali normální? A kdy naopak jiní?
Jaké jste s tím měli spojené pocity?
Hodí se někdy být jiný a někdy normální? Kdy?
- ❑ Na konci školitelé mohou vyzvat, jestli se chtějí žáci o něco z psaní podělit – stačí i jedna věta, myšlenka nebo přečíst celý text.
- ❑ Pokud není dobrovolník, školitel zmíní, že texty si žáci mohou založit.

Aktivita 1.4: Uzavření dílny

Pomůcky

papír A5, propisky

Časová dotace

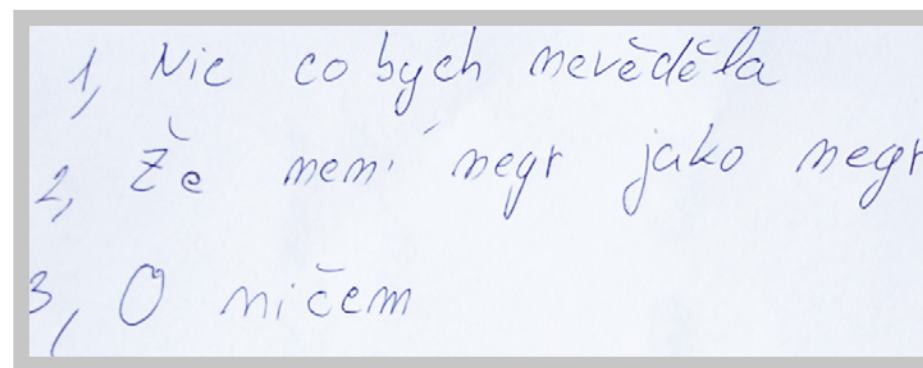
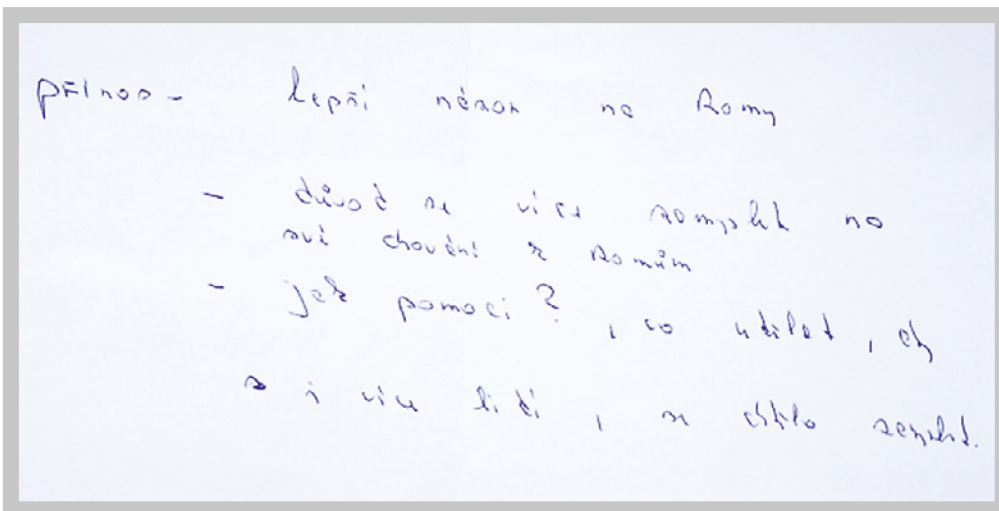
5 minut

Postup

- Na úplný závěr dílny dostanou žáci čas, aby zhodnotili dílnu. Každý z nich si vezme svůj papír a tužku a odpoví na 3 otázky (níže) – školitelé je mohou napsat na tabuli. Lektori připomenou, že hodnocení je anonymní a je jen informací (byť důležitou) pro další dílny.
- Lektori žáky seznámí s tématem následující dílny: Identita a proměny národnostního složení v Čechách a v Praze.
- Lektori žákům poděkují a popřejí hezký den.

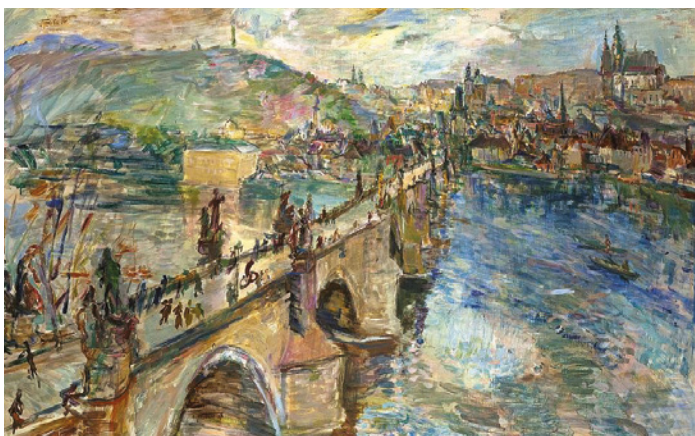
Otázky pro žáky:

- 1/ Co mě v dílně překvapilo?
- 2/ Co si zapamatuji?
- 3/ O čem chci více přemýšlet?

WORKSHOP 2: IDENTITA

identity, Identität, идентичность

▲ Obr. 1: Oskar Kokoschka: Karlův most a Hradčany – 1934

O workshopu

Druhý workshop sleduje demografickou, politickou i územní proměnu středoevropského prostoru za posledních cca 150 let. Věnujeme se proměně chápání pojmu „národ“ či „národnost“ a detailně se zabýváme demografickým vývojem Prahy na pozadí klíčových dějinných událostí. Důraz klademe na osvětlení procesů, které stojí za současnou sociodemografickou situací v ČR a Praze. Důležitou součástí těchto procesů je migrace – ať už vnitrostátní, či mezinárodní.

Klíčovým tématem dílny je pojem „identita“ – jaké jsou její vrstvy, co vše je součástí naší identity, co vnímáme jako podstatné a jak to souvisí s naším původem, věkem, bydlištěm či sociálním prostředím, jehož jsme součástí?

◀ Obr. 2: Amadeo Modigliani: Portrét ženy (Jeanne Hebuterne) – 1918

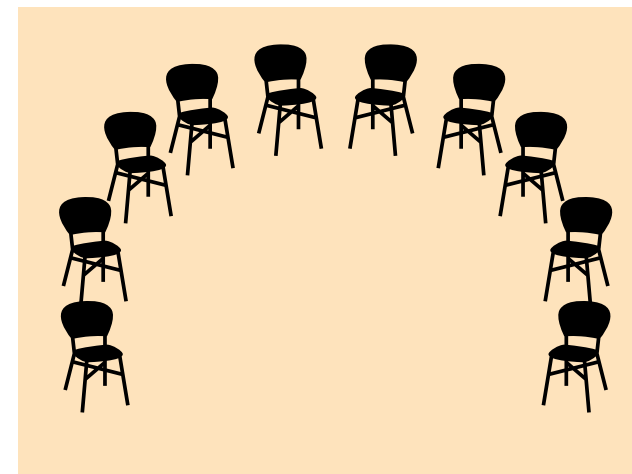
Harmonogram workshopu

Celková časová dotace: 90 min.

Aktivita:

A 2.1 Úvodní informace o dílně	5 min.
A 2.2 Já a moje identita	20 min.
A 2.3 Proměny identit v čase	40 min.
A 2.4 Demografické proměny v čase	20 min.
A 2.6 Uzavření a evaluace	5 min.

Uspořádání prostoru

Identita - co určuje, kdo jsme a kam patříme?

- ❑ kolektivní identita (Evropané, Češi, Pražané)
  - ❑ sociální identita (rodina, třída ve škole, pracovní kolektiv)
  - ❑ identita rolí (role žáka, rodiče, učitele)
  - ❑ osobní identita (osobní povahové rysy)
- ✓ Lidé mají mnoho sociálních identit, podle toho, kolika různých skupin jsou členy.
- ✓ Naši identitu proměňuje také kulturní, společenský a historický kontext.

Naše identita se týká vyřešení otázky „kdo jsme“ a odpověď na ni ovlivňuje náš vztah k sobě samým a vztah ke druhým. Identitu nemáme jen jednu a naše identita není stálá. Osobní povahové rysy představuje osobní identita, máme také identitu, která vychází z našich rolí (role žáka, rodiče, učitele), členství v různých sociálních skupinách (rodina, třída ve škole, pracovní kolektiv) je naší sociální identitou a můžeme zároveň mít také vědomou příslušnost k velkým skupinám, ve kterých nemůžeme poznat všechny jejich členy (Češi), tedy kolektivní identitu. Lidé mají mnoho sociálních identit, podle toho, kolika různých skupin jsou členy.

Proměny teritorií států a spolu s nimi jednotlivých národů během historie nám ukazují, že naši identitu proměňuje také kulturní, společenský a historický kontext. Někdy bývá sociální identita vyjádřena nebo se projevuje např. pomocí specifických symbolů a znaků (vlajka, logo, oblečení), jindy tak, že se příslušníci jedné skupiny distancují od druhých – „nečlenů“. Při tomto hodnocení často vystupují stereotypy, což jsou ustálené představy o vlastní skupině i druhých, které získáváme už od dětství, které mohou vést k přílišnému zobecnění a negativním postojům.

Národnostní identita a nacionalismus

Národnostní identita nemusí být nutně negativní, ale na jejím základě se z ní může stát nepřátelský nacionalismus, který se často opírá o domněnku, že národ by měl být jednotný, stejně jako jeho kultura a politika, tomu by měly také odpovídat jasně vymezené územní hranice a společný jazyk. Zároveň se nacionalisté často odvolávají na historické kořeny této zmíněné jednoty, ale tomu však neodpovídá historická realita, která ukazuje proměnlivost a rozmanitost.

Rozdíl mezi vnímáním kulturně-skupinové příslušnosti jde ukázat na těchto obrázcích. Obr. č. 1 malíře Oskara Kokoschky (str. 19) je plný rozmanitých barevných skvrn, v podrobnostech není žádný jasný vzor, ale celek takový vzor má. Tento obrázek odpovídá plurálním identitám, které najdeme téměř v každém státě. Na obr. č. 2 (tamtéž), malíře Amadea Modiglianiho, vidíme málo odstínů, plochy jsou jasně oddělené liniemi. Je to obrázek éry moderních národů, která se snažila nastolit model jedině etnokulturní identity.

Převzato a upraveno z knihy *Národní stát a etnický konflikt*, z části prof. Pavla Barši

2.1: Úvodní informace

Pomůcky

lepící bílé štítky, fixy

Časová dotace

5 minut

TIP

Připomenutí 1. workshopu: Ukázali jsme si, že to, co považujeme za normální, je závislé na situaci a kontextu. Normální je tedy nestálé, proměnlivé, a přestože velmi silně působí na naše jednání, je irelevantní vůči hlouběji zakotvené morálce.

Nosit v jihočeské Sušici nikáb je zhruba stejně normální jako nosit v marockém Fezu šortky.

Cíle aktivity

- Žáci se seznámí s lektory a se základními informacemi o probíraných tématech a záměru průběhu dílny.

Postup

- ❑ Lektoři uvítají žáky.
- ❑ Pokud se s žáky neznají, představí se, rozdají lepící štítky a fixy s tím, že si každý žák napíše své jméno nebo to, jak chce být během dílny osloven. Lektoři udělají to stejné.
- ❑ Lektoři seznámí žáky s informacemi o dílně: dílna trvá 2 vyučovací hodiny bez přestávky, ale v případě nutnosti je možné si po předchozím ohlášení odskočit.
- ❑ Lektoři shrnou, že workshop nemá charakter přednášky, ale bude interaktivní. Zdůrazní, že stojí na aktivitě žáků a že diskuse a otázky jsou při workshopu velmi vítány.
- ❑ Lektoři krátce shrnou obsah prvního workshopu, který se věnoval tomu, co znamená pojem normální (viz TIP).
- ❑ Lektoři doplní informaci, že dílna je druhou částí čtyřdílného cyklu a že se bude věnovat tomu, co znamená pojem „identita“: jaké jsou její vrstvy, co vše je součástí naší identity, co vnímáme jako podstatné a jak to souvisí s naším původem, věkem, bydlištěm či sociálním prostředím, jehož jsme součástí.
- ❑ Pojem identita a její různé podoby budeme rozebírat na příkladu proměny české státnosti a demografickém vývoji pražského obyvatelstva v uplynulých 100 letech.

Aktivita 2.2: Co je pro mě důležité?

Pomůcky

flipchartové papíry, fixy, nůžky, samolepky

Časová dotace

20 minut

Cíle aktivity

- Žáci se zamyslí nad pojmem identita.
- Žáci vyjádří, co v jejich životech hraje důležitou roli, co je součástí jejich identity.
- Žáci si připomenou, jak se jejich identity mění v čase a čím je to ovlivněno.
- Žáci nahlédnou na svou identitu z různých úhlů pohledu.

Co je to identita? Jaké jsou její vrstvy, co vše je součástí naší identity, co vnímáme jako podstatné a jak to souvisí s naším původem, věkem, bydlištěm či sociálním prostředím, jehož jsme součástí?

Postup

1. Lektoři rozdají každému žákovi šest malých samolepek.
2. Lektoři vyzvou žáky, aby na samolepky napsali:
  - 2 hodnoty, které jsou důležité pro jejich každodenní život;
  - 2 hodnoty, které považují za důležité pro jejich spol. skupinu, se kterou se identifikují (jejíž součástí se cítí být – např. parta, třída, subkultura, sportovní klub apod.);
  - 2 hodnoty, které považují důležité pro naši společnost (ČR).
3. Lektoři mezitím na flipchartové papíry nakreslí srdce (počet papírů: v poměru 1 papír na cca 5 žáků).
4. Poté, co žáci dopíší, položí lektoři papíry na podlahu před žáky a vyzvou je, aby každý:
  - vybral ze samolepek 2 pro něho nejdůležitější hodnoty a nalepil je doprostřed srdce;
  - vybral 2 méně důležité a nalepil je na vnější okraj srdce;
5. zbylé samolepky nalepil na okraj flipchartového papíru.
5. Lektor vyzve žáky, aby si vzájemně prohlédli, co vytvořili, a zamysleli se nad tím, co se typicky vyskytuje uprostřed srdce a co na okraji papíru.
6. Po prohlídce lektoři se žáky diskutují.
Doporučené otázky:
  - Co jste zjistili, že je pro spolužáky důležité?
  - Jaké důležité věci jsou společné mnohým z vás?
  - V čem se například od sebe odlišujete?
  - Chtěli byste se od někoho dozvědět něco více?
7. Lektoři pokládají doplňující otázky:
  - Co jste zjistili o svých identitách?
  - Vzpomenete si na situaci, kdy jste některou část své identity pociťovali silně? Proč tomu tak bylo? Jak vás to ovlivnilo? (může jít o setkání s jinými lidmi, nějakou událost apod.).

Reflexe

Lektoři shrnou, že **veškeré hodnoty uvedené na papírcích představují dílčí prvky či součásti našich identit.**

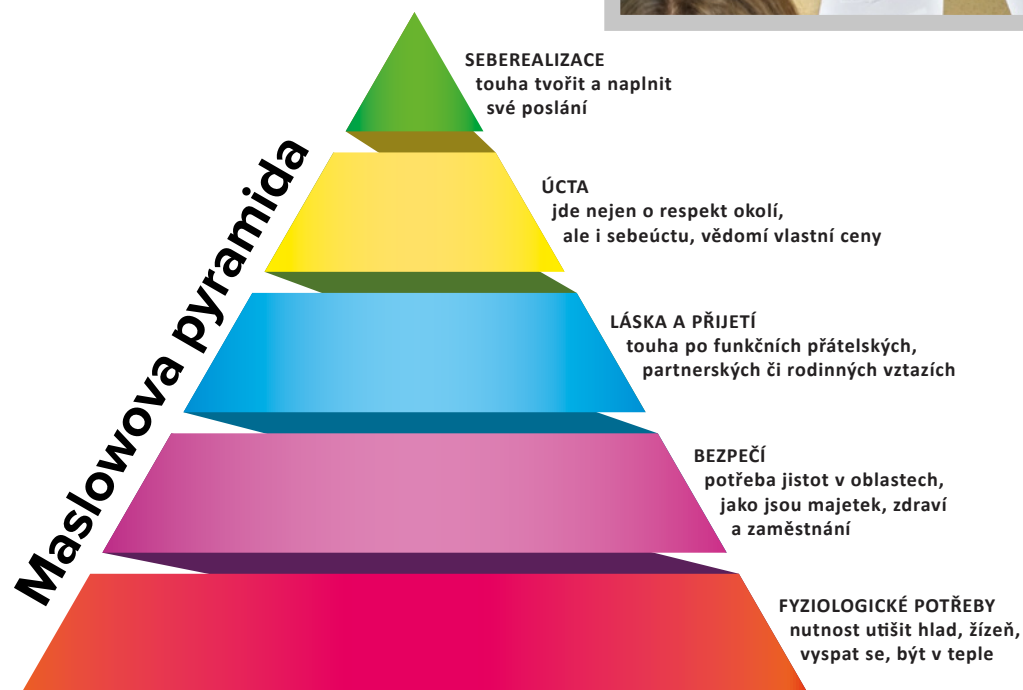
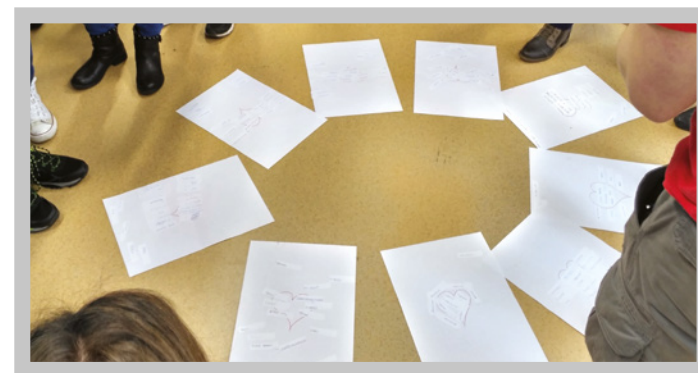
Identita má **mnoho vrstev** a je proměnlivá: Některé prvky se týkají naší individuality (vymezují nás vůči ostatním), jiné odrážejí společenství, kterých jsme součástí (parta, třída), jiné pak civilizační hodnoty. Některé prvky jsou trvalejšího charakteru, jiné se proměňují s tím, jak se vyvíjí náš život (měníme školy, zaměstnání, stěhujeme se...).

TIP

V centru srdce se typicky vyskytuje slovo **RODINA**, naopak při okraji **SVOBODA** či **DEMOKRACIE**.

Při interpretaci umístění samolepek je možné odkazovat se na Maslowovu pyramidu potřeb a hodnot.

Aktivita 2.3: Proměny identit v čase

Pomůcky

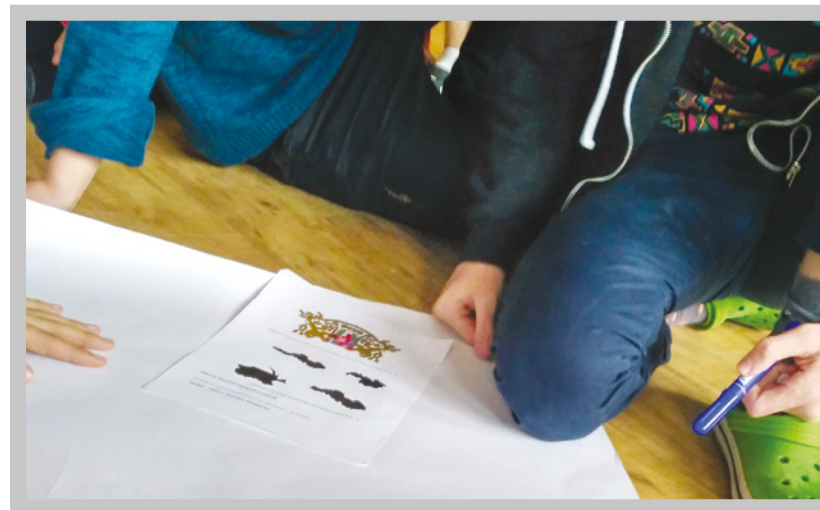
projektor, notebook, flipchart a fixy/tabule a křída, psací potřeby, pracovní listy, video, kartičky „2_2_kartičky_losování.doc“

FÁZE 1:

časová dotace 5 min.

Postup

- ❑ Lektor oznámí, že nyní se všichni společně podívají na to, jak se od konce devatenáctého století do současnosti proměňovala kolektivní, národní identita v souvislosti se změnou státních hranic a vybranými historickými okolnostmi, jak byly všechny tyto jevy proměnlivé a rozmanité (prezentace *slide 4*).
- ❑ Žáci se nejprve podívají, jak se měnila mapa Evropy od konce devatenáctého století do současnosti (viz prezentace *slide 4*).
- ❑ Lektor pustí video: *A 1000 Years of European Borders!* (2:47 – 3:23; 1867 – současnost). Video ukazuje proměnu hranic od 19. století, od té doby začala být národnost vnímána jako stěžejní při určování kolektivních identit.
- ❑ Poté lektor rozdělí žáky do tří skupin a nechá skupiny vylosovat si kartičku s jedním obdobím českých dějin (viz soubor „2_2_kartičky_losování.doc“).
- ❑ Lektor rozdá skupinám pracovní listy dle vylosovaného období s jednotlivými úkoly.

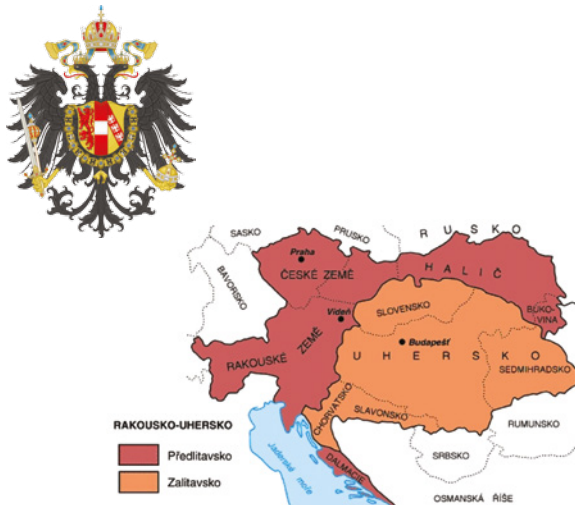
Postup

Lektor oznámí, že v tuto chvíli má každá skupina vypracovat 5 úkolů uvedených v pracovním listě. Na vypracování mají 15 minut.

ÚKOLY:

1. K vylosované době a státnímu celku správně určit území;

- zamyslet se nad tím, na co odkazují symboly na státním znaku a co nám mohou říci o identitě;
- odhadnout národnostní složení obyvatel Prahy v daném územním celku (doplnit chybějící údaje);
- přiradit k danému období politický režim;
- zamyslet se nad tím proč se vybraný výrok mohl objevit v dané době? Čím je s danou dobou spojený nebo proč je pro danou dobu specifický?

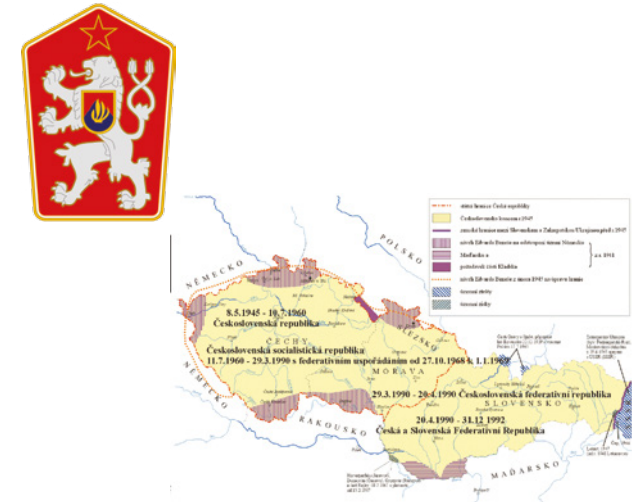
Rakousko-Uhersko 1867–1918 Konstituční monarchie

Je to taková forma monarchie, ve které je moc panovníka omezena ústavou. Panovník je hlavou státu, přičemž se může jednat o zvoleného nebo dědičného monarchu.

ČSR 1918–1938 Liberální demokracie

Víceméně všichni obyvatelé mají volební právo a svobodu ho uplatňovat a na základě této vůle se vlády střídají. Proces rozhodování funguje na základě zastupitelského principu na několika úrovních a stabilita systému nezáleží na tom, kdo je právě u moci.

ČSSR 1948–1989 Neliberální demokracie

Navenek disponuje stejnými institucemi jako liberální demokracie. Tyto instituce však slouží jen jako zástěrka pro legitimizaci režimu, který nepřipouští rotaci vlád, svobodu rozhodování ve volbách značně omezuje nebo takřka úplně znemožňuje tím, že jsou omezeny alternativy politické moci.

FÁZE 3: časová dotace 20 min.

Postup

- ❑ Lektor postupně prochází s žáky jednotlivá období, žáci prezentují své zpracované úkoly.
- ❑ Lektor klade doplňující otázky (viz sloupek TIPY – Poznámky pro lektora vpravo) a poukazuje na to, jak byla v jednotlivých obdobích definována národnost a jak se proměňoval pohled na národnostní identitu.
- ❑ Výklad, otázky apod. doprovází prezentací (viz powerpointová prezentace „Proměny identit v čase“, slide 5–22).

Reflexe

Lektor na závěr postupně žákům položí pár **shrnujících otázek** (3–5), např.:

- Co jste se díky této aktivitě dozvěděli o identitě?
- Co určuje, kdo jsme a kam patříme?
- Co utváří národní identitu? Je pro naši vlastní identitu národní identita určující nebo je to jen jedna složka celkového obrazu?
- Můžeme kombinovat více národních, etnických či jazykových identit?
- Jak život člověka a jeho identitu proměňuje kulturní, společenský a historický kontext?

Lektor žákům prezentuje pojem identity (viz slide 23) – širší definici navíc mají v pracovním listě.

TIPY

Poznámky pro lektora

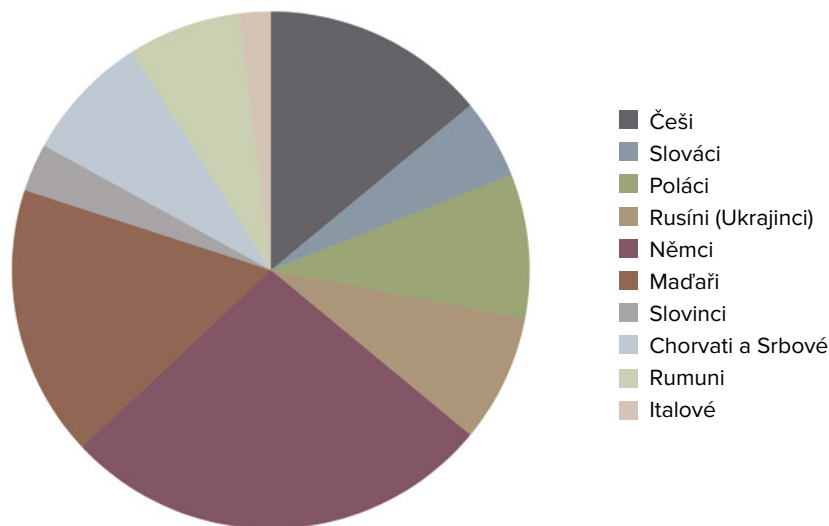
1. Rakousko-Uhersko (viz slide 5–8)

(mapa odpovídá roku 1869)

- **Otázka:** Kdo všechno se mohl prohlásit a prohlašoval za Čecha v této době?
- **Odpověď:** Ten, kdo žil na území Českých zemí.

NÁRODNOST VE SČÍTÁNÍ LIDU = národnost určována podle tzv. „obcovací řeči“ = jazyk, kterým člověk hovoří ve své bezprostřední komunitě.

Národnostní složení Rakousko-Uherské monarchie (1880)

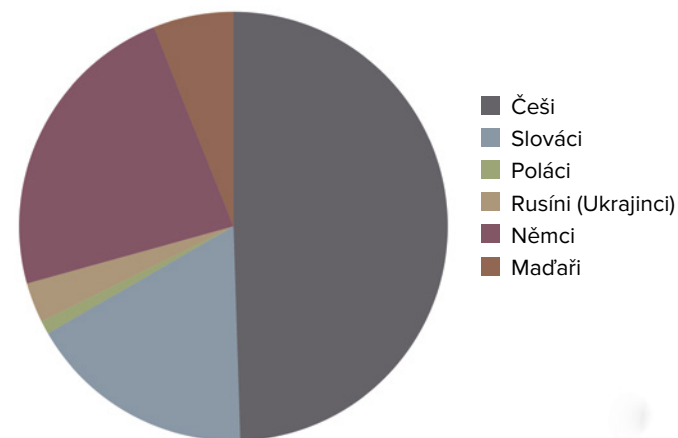
TIPY

2. První republika (viz slide 9–12)

- Němci a Maďaři si stěžovali, že sčítání bylo násilné a že jich je více.

NÁRODNOST VE SČÍTÁNÍ LIDU = „Národnost se zapisuje zpravidla podle mateřského jazyka. Jinou národnost, než pro kterou svědčí mateřský jazyk, lze zapsat jen tehdy, jestliže sčítaná osoba nemluví mateřským jazykem ani ve své rodině ani v domácnosti a úplně ovládá řeč oné národnosti. Židé mohou napsat národnost židovskou.“ (Sčítání lidu 1930)

- **Otázka:** Jak se změnilo pojmání češství v této době? Jak se v dané době mohlo definovat češství?
- **Odpověď:** Byla vytvořena národnostní skupina Čechoslováků. Dle sčítání lidu do této skupiny patřili ti, jejichž mateřštinou byla čeština nebo slovenština.

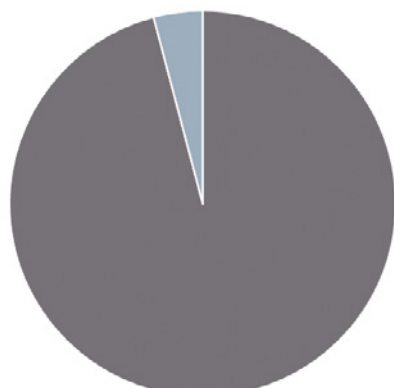

Národnostní složení Československé republiky (1921)

TIPY

3. Protektorát Čechy a Morava (viz slide 13–15)

- Pouze stručně zmínit pro doplnění přehledu.

Na území Protektorátu žilo cca 7 300 000 osob, z toho 300 000 německé a 7 milionů převážně české národnosti.

■ Češi ■ Němci

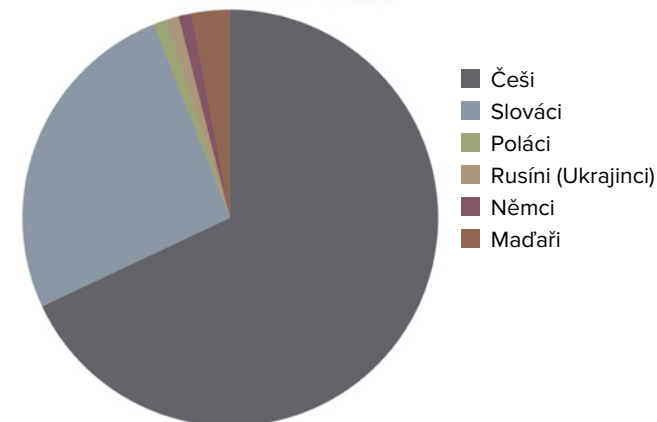
Národnostní složení protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)

TIPY

4. Československo (1948–1990) (viz slide 16–19)

NÁRODNOST VE SČÍTÁNÍ LIDU = „příslušnost k národu, s jehož kulturním a pracovním společenstvím je sčítaný vnitřně spjat“ (Sčítání lidu 1950)

- **Otázka:** Jak se změnila občanská (politická) identita v této době?
- **Odpověď:** Vládnoucí komunisté povolili veřejně projevovat jen jednu politickou identitu. Samotná národnost se ale stala dobrovolně volitelnou.

Národnostní složení Československé republiky (1950)

Aktivita 2.4: Demografické proměny v čase

Pomůcky

powerpointová prezentace „Demografie a migrace.ppt“, data projektor

Časová dotace

20 minut

Cíle aktivity

- Žáci získají přehled o demografickém vývoji Prahy ve 20. století a o rozmístění cizinců v současné Praze.

- Žáci se dozví, jak se vyvíjel počet cizinců v ČR, kolik cizinců z jakých zemí zde žije a jak jsme na tom ve srovnání s Evropou.

- Žáci se seznámí s důvody migrace do ČR a proměnou postoje veřejnosti k cizincům.

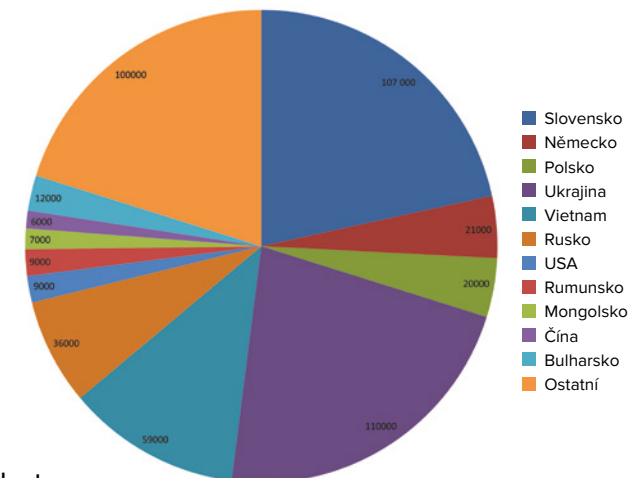
Kolik žije v Praze cizinců? Odkud jsou a proč přišli? A jak jsme na to ve srovnání s Evropou? Kolik je zde uprchlíků?

Postup

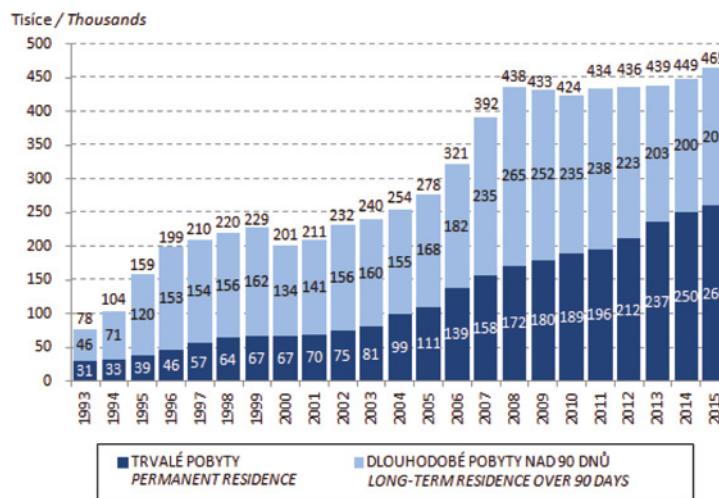
☐ Lektoři promítnou powerpointovou prezentaci „Demografie_a_migrace.ppt“

1. slide:

**Graf 1/ cizinci dle občanství:
nejvíc v ČR – Ukrajinci, Slováci,
Vietnamci a Rusové**

Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu 1993–2015 (31. 12.)

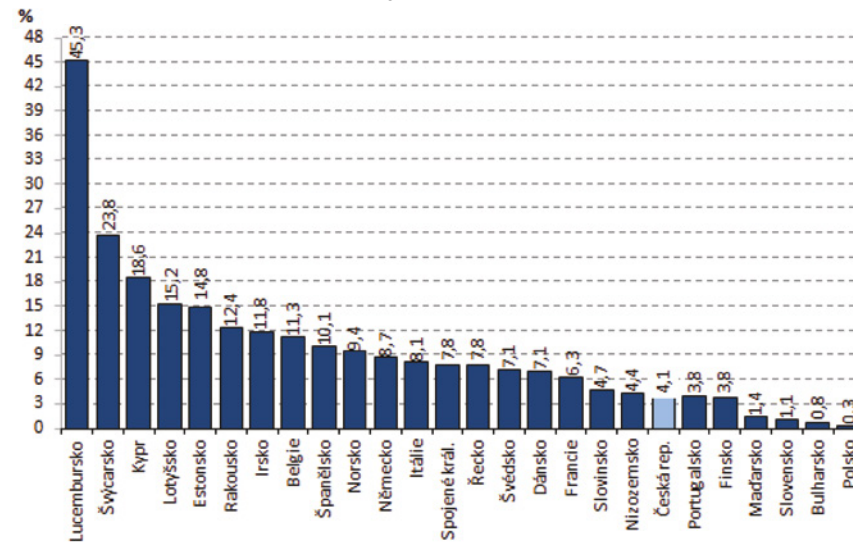
1. slide:

Graf 2/ graf vývoje počtu cizinců v ČR dle typu pobytu

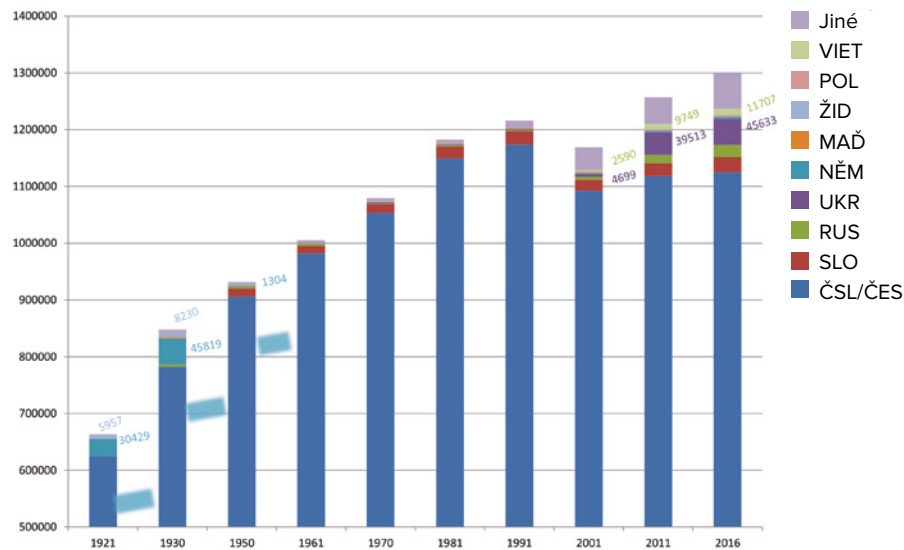
Vidíme permanentní nárůst počtu trvale usazených, tj. integrovaných cizinců (trv. pobyt je možno získat po 5 letech pobytu; podmínka: zkouška z ČJ).

2. slide: srovnání podílu cizinců na populaci s dalšími státy EU
 Vysoký podíl cizinců v Lucembursku se vysvětluje vysokým počtem zahraničních zaměstnanců.

Podíl cizinců na obyvatelstvu ve vybraných evropských státech k 1. 1. 2014

Vývoj národnostního složení obyvatel Prahy 1921–2016

3. slide: Praha – vývoj národ. složení za posledních 100 let

Důležité srovnání: roky 1930 a 1950 (vymizení Němců a Židů)

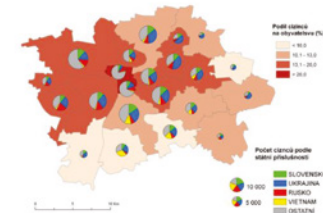
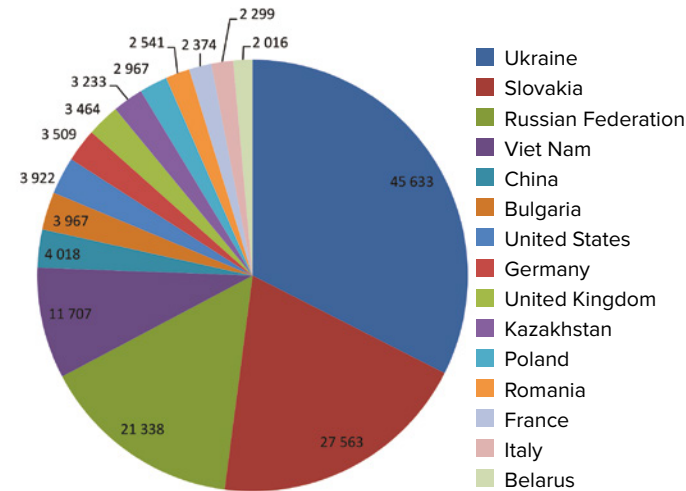
roky 2001 až 2016 (nárůst počtu Vietnamců a Ukrajinců)

TIP: ptát se žáků na důvody (II. svět. válka, nyní pracovní migrace, viz dále)

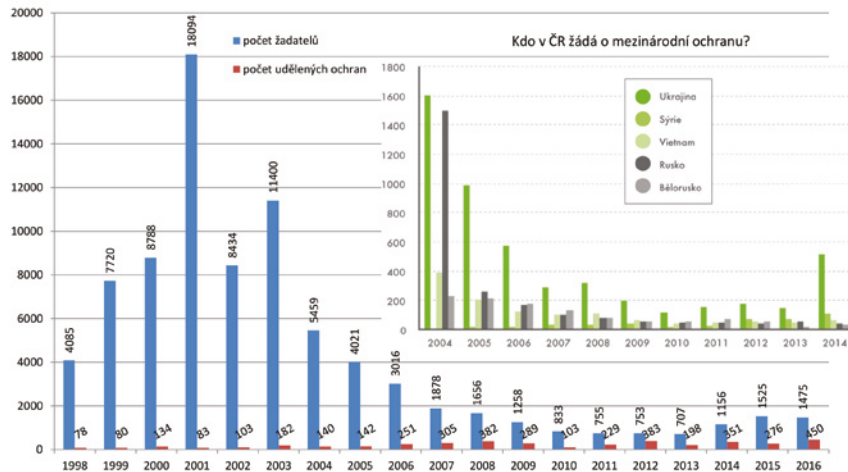
Praha: Počty cizinců a země původu (ČSÚ 2015)

4. slide: Aktuální počty cizinců dle st. občanství v Praze, podíl cizinců v MČ + rozložení cizinců v MČ dle stát. občanství
TIP: Praha 1: 31 % cizinců (zejména z bohatých zemí); Praha 12: vysoký podíl Vietnamců (důvod: vietnamské obchodní centrum SAPA)

Otázky na žáky: Byli jste na SAPĚ? Jak to na vás působilo?

Roste počet cizinců kvůli uprchlíkům ?

5. slide: TIP: Otázka na žáky: Proč roste v ČR počet cizinců? + Krátká diskuze

Nedostatek pracovníků na českém pracovním trhu

6. slide: Odpověď: pracovní migrace

Graf 1/ ukazuje nárůst počtu pracujících/podnikajících cizinců.
 Graf 2/ ukazuje nárůst počtu volných pracovních míst.
 Graf 3/ ukazuje vývoj nezaměstnanosti (několik let klesá).

Důvod: ekonomická konjunktura, chybí pracovníci, proto nastupují cizinci. Svaz průmyslu a obchodu + Česká hospodářská komora usilují o zjednodušení vízového procesu, reagují na poptávku firem po pracovnících.

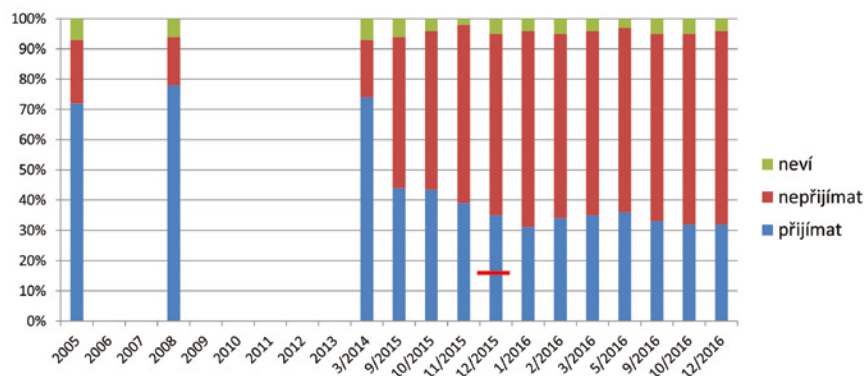

7. slide: Vývoj počtu žádostí o mezinárodní ochranu (azyl + doplňková ochrana v ČR)

Jedná se o pouhé stovky případů ročně, migrační krize neměla výraznější vliv. ČR vyhoví cca 1/3 žadatelů.

Co veřejné mínění?

Postoje veřejnosti k přijímání uprchlíků (2005, 2007 STEM, 2014–2016 CVYM)

8. slide: Vývoj postoje veřejnosti k přijímání uprchlíků: obrovský propad podpory

přijímání v důsledku migrační krize (Srovnat sloupce 3/2014 a 9/2015).

TIP: Poukázat na nepatrný nárůst žadatelů o azyl a obrovský propad v podpoře přijímání uprchlíků. Otázky: Proč k poklesu došlo? Důvod: mediální pokrytí. Navnadit žáky, že toto téma je obsahem dalšího workshopu.

Aktivita 2.4: Uzavření dílny

Pomůcky

papír A5, propisky

Časová dotace

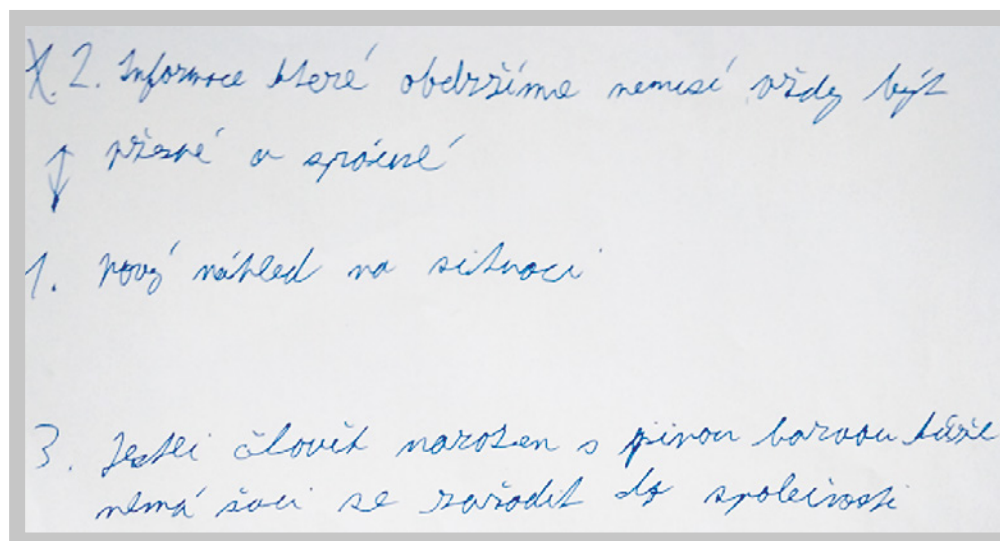
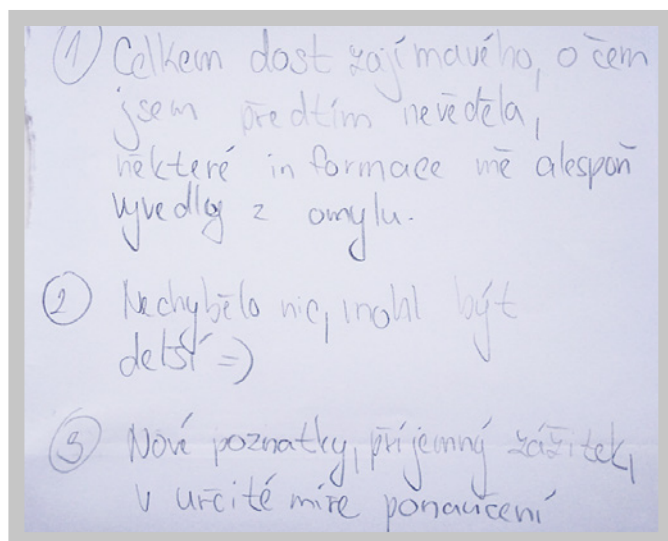
5 minut

Postup

- Na úplný závěr dílny dostanou žáci čas, aby zhodnotili dílnu. Každý z nich si vezme svůj papír a tužku a odpoví na 3 otázky (níže) – školitelé je mohou napsat na tabuli. Lektori připomenou, že hodnocení je anonymní a je jen informací (byť důležitou) pro další dílny.
- Lektori žáky seznámí s tématem následující dílny: stereotypy, nenávistná mluva.
- Lektori žákům poděkují a popřejí hezký den.

Otázky pro žáky:

- 1/ Co mě v dílně překvapilo?
- 2/ Co si zapamatuji?
- 3/ O čem chci více přemýšlet?

WORKSHOP 3: STEREOTYPY

ste-reo-type | 'ster-ē-a-, tīp | cmepeomún

O workshopu

Třetí workshop se zaměřuje na nabourávání stereotypů, především o migraci. Postupně se v něm prochází od jednoduchých zážitkových aktivit, přes prezentování mediálního zpracování tzv. „migrační krize“ v českých médiích, dále reflexi dalších stereotypů v české společnosti až po uvedení tématu žákovských projektů a uskutečnění prvních kroků směrem k této žákovské aktivitě.

Klíčovým tématem dílny je pojem „stereotyp“.

Harmonogram workshopu

Celková časová dotace: 90 min.

Aktivita:

A 3.1 Úvodní informace o dílně	5 min.
A 3.2 Rodinná migrace	10 min.
A 3.3 Mediální realita a cizinci	20 min.
A 3.4 Co se říká?	25 min.
A 3.5 Rovnostranný trojúhelník	5 min.
A 3.6 Plánujeme vlastní projekt I.	20 min.
- Fáze 1 – Volba témat	5 min.
- Fáze 2 – Mapování zájmu o téma	15 min.
A 3.7 Uzavření dílny	5 min.

Stereotyp

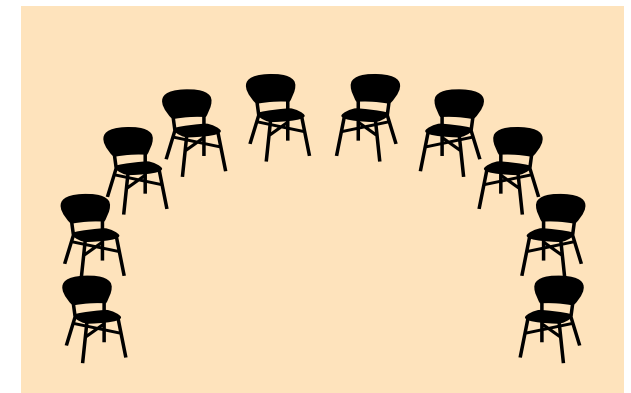
Navyklý způsob uvažování o druhých lidech, který přisuzuje skupinovou charakteristiku jednotlivci. Může vycházet z osobní zkušenosti, častěji je však převzat z médií, facebooku, od kamarádů apod.

Hate Speech

Nenávistný projev, který šíří, podněcuje, podporuje a ospravedlňuje nenávist namířenou proti jednotlivcům i skupinám (např. ženy, homosexuálové, etnické menšiny).

Uspořádání prostoru

3.1: Úvodní informace

Pomůcky

lepící bílé štítky, fixy

Časová dotace

5 minut

Cíle aktivity

- Žáci se seznámí s lektory a se základními informacemi o probíraných tématech a záměru průběhu dílny.

Postup

- ❑ Lektoři uvítají žáky.
- ❑ Pokud se s žáky neznají, představí se, rozdají lepící štítky a fixy s tím, že si každý žák napíše své jméno nebo to, jak chce být během dílny osloven. Lektoři udělají to stejné.
- ❑ Lektoři seznámí žáky s informacemi o dílně: dílna trvá 2 vyučovací hodiny bez přestávky, ale v případě nutnosti je možné si po předchozím ohlášení odskočit.
- ❑ Lektoři shrnou, že workshop nemá charakter přednášky, ale bude interaktivní. Zdůrazní, že stojí na aktivitě žáků a že diskuze a otázky jsou při workshopu velmi vítány.
- ❑ Lektoři krátce shrnou obsah předchozího workshopu, který se věnoval pojmu identita.
- ❑ Lektoři shrnou, že dílna je třetí částí čtyřdílného cyklu a že se bude věnovat tomu, co znamená pojem stereotyp a spolu s rozvíjením témat spjatých s tímto pojmem se podívají také na pojem hatespeech a to, jak tyto pojmy souvisí s dnešní migrační situací, ale nejen s ní.

Aktivita 3.2: Rodinná migrace

Pomůcky

čtyři A4 papíry s nápisy PRAHA; 50 KM OD PRAHY; ČR; ZAHRA-NIČÍ (viz soubor „kartičky MIGRA-CE odkud jste.doc“)

Časová dotace

10 minut

Cíle aktivity

- Lektor s žáky na příkladu migra-
ce v rámci rodin žáků ukazuje, že
jde o zcela běžný jev.

Postup

- ❑ Lektor na podlaze v dostatečné vzdálenosti od sebe rozmístí čtyři A4 papíry s nápisy: PRAHA; 50 KM OD PRAHY; ČR; JINÁ ZEMĚ. Požádá žáky, aby si stoupli k cedulím podle toho:
a/ kde se narodili

Jakmile jsou všichni na místě, pokračuje:

- b/ kde v současné době žijí
- c/ odkud pochází jejich maminka
- d/ odkud pochází tatínek
- e/ babička (z matčiny/otcovy strany)
- f/ dědeček (z matčiny/otcovy strany)

Reflexe

Lektor na závěr žákům položí pár shrnujících otázek (3–5), např.:

- Kdo z vás se během hry vůbec nikam nepřesunul?
- Kdo z nás může být označen za „Pražana“ a proč?
- Co jste se díky této aktivitě dozvěděli o migraci?
- Je migrace něco přirozeného nebo ne?

Lektor s žáky dává dohromady obraz toho, že migrace je zcela běžný jev, který se týká téměř každé rodiny a nálepky „rodáka“ většinou nekorespondují se všemi předchozími generacemi rodiny.

Aktivita 3.3: Mediální realita a cizinci

Pomůcky

powerpointová prezentace „Média_a_uprchlická_krise.ppt“, data projektor

Časová dotace

20 minut

Cíle aktivity

- Žáci získají přehled o způsobu, jakým média formují názor veřejnosti.

- Žáci se dozví, jak média učinila z ČR jednu ze zemí, která uprchlíky nejvíce odmítá, přestože zde téměř žádní nejsou.

O čem média hovoří v souvislosti s uprchlickou krizí? Jak o tom mluví? Zabývají se příčinami krize? Komu dávají prostor k vyjádření? Jde vůbec v ČR vnímat uprchlíky jinak, než jak je vnímáme?

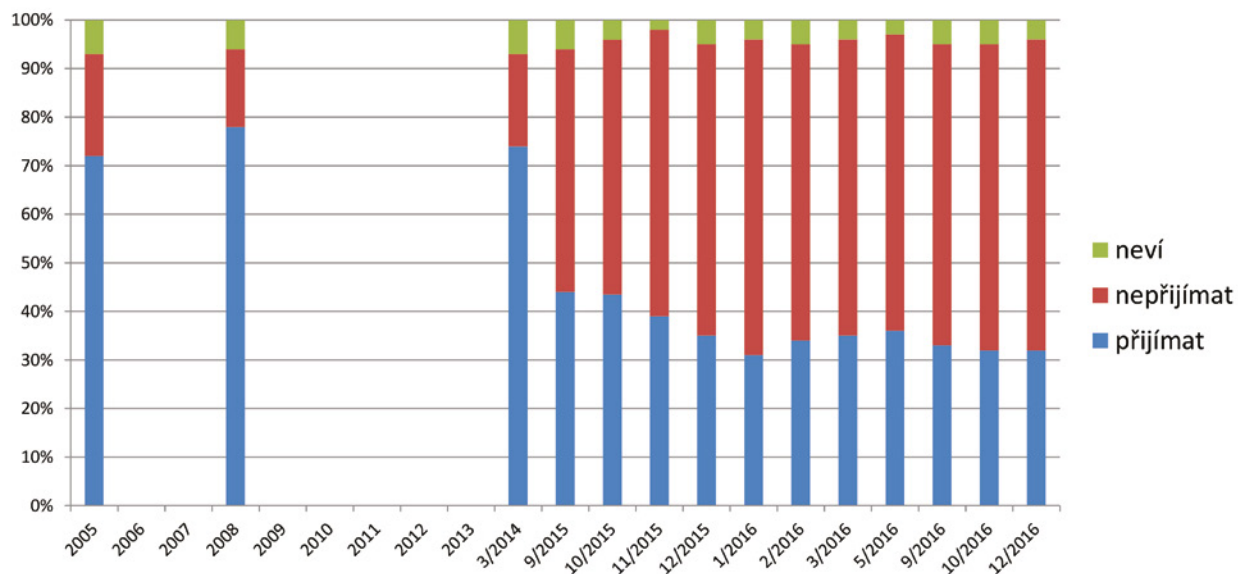
Postup

▣ Lektori promítnou prezentaci „Média_a_uprchlická_krise.ppt“:

1. slide:

Rekapitulace: Vývoj postoje veřejnosti k přijímání uprchlíků: obrovský propad podpory přijímání v důsledku migrační krize (srovnat sloupce 3/2014 a 9/2015).

Postoje veřejnosti k přijímání uprchlíků (2005,2007 STEM; 2014-2016 CVVM)

TIP: Poukázat na nepatrný nárůst žadatelů o azyl a obrovský propad v podpoře přijímání uprchlíků.

Otázky: Proč k poklesu došlo? Důvod: mediální pokrytí.

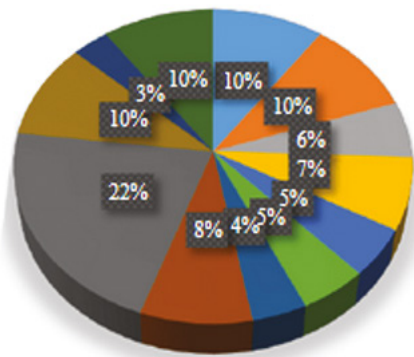
2. slide: Kdo tvoří veřejné mínění?

TIP: krátký brainstorming proč tomu tak je?

OTÁZKA: Jak média formují veřejné mínění?

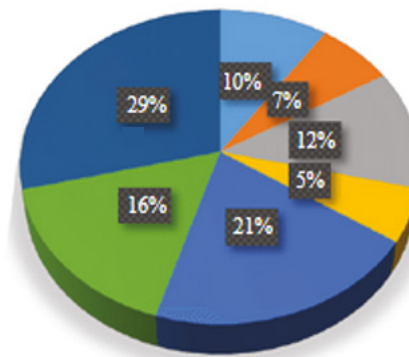
Zdroj dat pro následující slides: Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize (TV Nova a ČT, duben–září 2015, MUNI Brno)

Události

- obecně – počty, trendy
- návrhy řešení a přípravy
- politická jednání
- reakce politiků
- postoje veřejnosti
- demonstrace
- pomoc uprchlíkům
- policejní kontroly
- zabezpečení v det. zařízeních
- zadržení uprchlíků
- možnost nasazení armády
- ostatní

Televizní noviny

- návrhy řešení a přípravy
- politická jednání
- reakce politiků
- pomoc uprchlíkům
- zabezpečení v det. zařízeních
- zadržení uprchlíků
- ostatní

3. slide: Pomocí **OBRAZŮ**, které předkládají:

Reportáže převážně zaměřené na policejní/bezpečnostní témata (detence, kontroly, zadržení), jen minimum o pomoci uprchlíkům.

4. slide: Pomocí **JAZYKA**, kterým popisují situaci. Převládá:

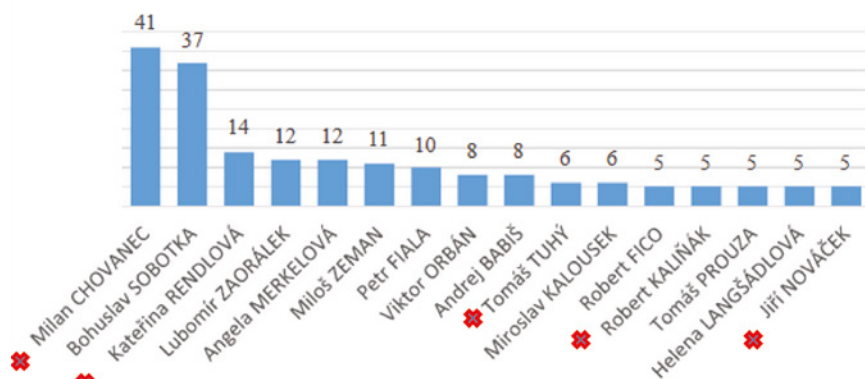
- Metafora honu – „záchyt, ostraha, dopadení“
- Metafora invaze – „výpady, proniknutí, obležení“
- Odosobňující jazyk – uprchlíci jsou „vlna, masa, dav“, který má být „zachycen, dopaden, umístěn“).

TIP: srv. jazyk protektorátních médií

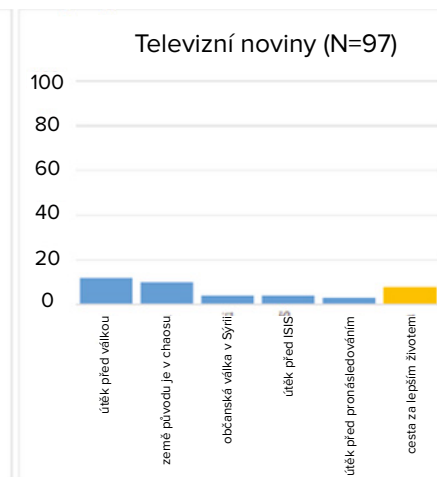
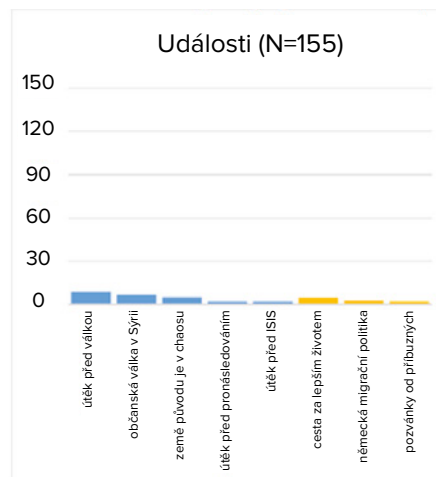
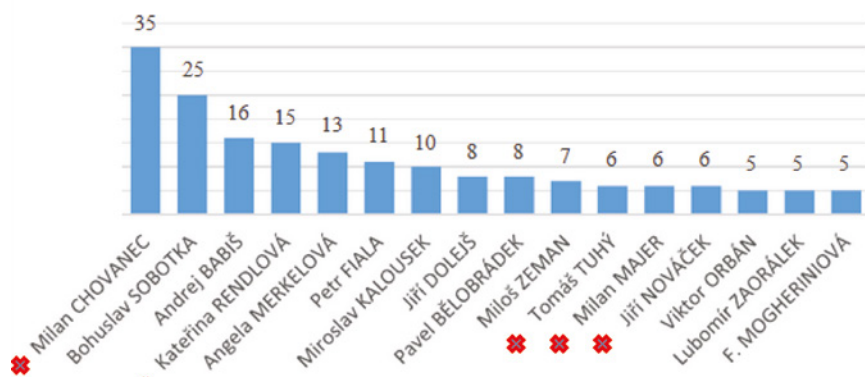
„Je naprosto nezbytné, aby Židé byli soustředěni a izolováni sami pro sebe. Provedení těchto karantenních opatření jistě velmi prospěje celému českému národu, neboť takto budou z jeho krevního oběhu odstraněna cizí tělíska, jež zaviňovala mnoho nezdravého.“
(LN 1941)

- 5. slide:** Pomocí **KONTEXTU**, do kterého popisovanou situaci zasazují.
- Příčiny krize zmíněny pouze v cca 25 % příspěvků.
  - Žádný příspěvek nemá za hlavní téma situaci v zemi původu.
  - Nejčastější kontext: kvóty, policejní téma, dopady krize v ČR a EU.

Události (N=307)

Televizní noviny (N=200)

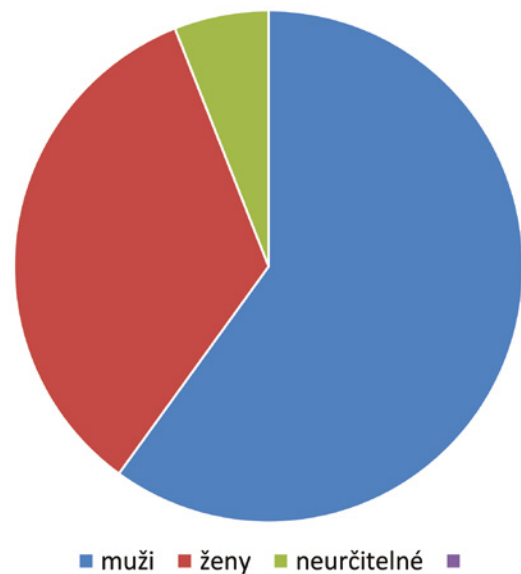

- 6. slide:** Pomocí **OSOB**, kterým dávají prostor k vyjádření: Velký prostor mají zástupci PČR a MVČR (navrhovatelé bezpečnostního hlediska), humanitární hledisko je potlačeno.

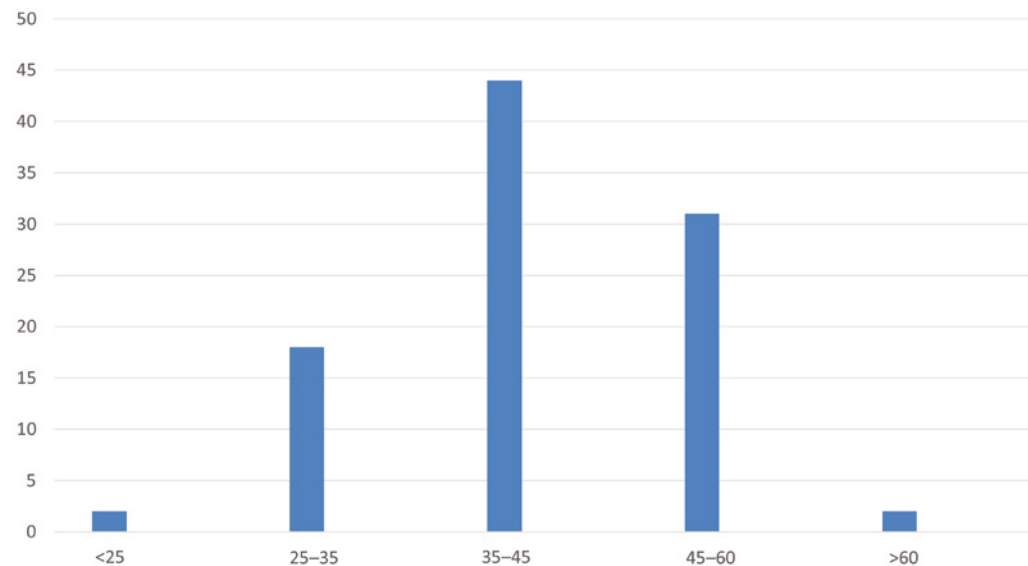
7. slide: Pro dokreslení – četnost výskytu klíčových slov na českém internetu a klíčové události (2015–2016).

8. slide: Kdo píše nenávistné příspěvky? Typicky muž 35–45 let, SŠ vzdělání technického směru.

Genderová struktura autorů nenávistných komentářů v kategorii Islám

Věková struktura autorů nenávistných komentářů v kategorii islám

TYPICKÝ HATER

muž středního věku, SŠ vzdělání technického směru (ČvT 2016)

Aktivita 3.4: Co se říká?

Pomůcky

tabule nebo flipchart, křídly, fixy, papíry, psací potřeby, nápisy ANO a NE vytištěné na A4 (viz soubor „Kartičky ANO NE.doc“), papírová lepenka

Časová dotace

25 minut

Cíle aktivity

- Žáci rozumí tomu, co je to stereotyp a porozumí tomu, že na výroky lze pohlížet z různých úhlů.

Postup

- ❑ Lektor na tabuli vylepí papír s nápisem ANO, na protější stěnu papír s nápisem NE.
- ❑ Lektor rozdělí žáky do tří skupin. Každé skupině zadá jiný úkol:
  - Skupina č. 1 sepíše vše, co se říká o ženách.
  - Skupina č. 2 sepíše vše, co se říká o mužích.
  - Skupina č. 3 sepíše vše, co se říká o cizincích. (příp. o Romech, ev. jejich vlastním učebním oboru – např. o automechanicích, kuchařích, gymnazistech apod.)

Žáci mají 5 minut na zpracování. Lektor zdůrazní, že žáci zapisují vlastnosti (charakteristiky) jednotlivých skupin, ne fakta.

TIP: Lektor uvede několik příkladů: např. o ženách se říká, že neumí parkovat; o mužích, že myslí jen na sex apod.

- ❑ Každá skupina prezentuje vytvořený a prodiskutovaný soupis. Lektori některé výroky podtrhnou.

- ❑ Lektori testují obecnou platnost podtržených výroků:
TESTOVACÍ OTÁZKA: Souhlasíte s tímto výrokem? (např. ženy neumí parkovat)
- ❑ Žáci jsou vyzváni, aby se postavili na pomyslné úsečce ANO/NE podle intenzity, s jakou s výrokem souhlasí (čím víc (ne)souhlasí, tím blíže budou pólům ANO či NE).
- ❑ Lektor poté vyzve náhodné žáky v různém postavení na škále, aby vysvětlili, proč stojí, kde stojí.

Cílem není ukázat, které výroky žáků jsou pravdivé a které ne – ale spíše ukázat různé úhly pohledu a že to, co nám přijde jednoznačně jako pravda, je často jen obecné tvrzení (stereotyp) a neplatí pro všechny. Tyto momenty je dobré vypíchnout.

TIP: V průběhu aktivity je přínosné, pokud se školitelé ptají v průběhu, např.: Platí tvrzení o všech ženách, že neumí řídit? Ať se přihlásí ten, jehož mamka umí řídit apod.

Reflexe

Dalo by se o takovém tvrzení říci, že je stereotypní? Co to znamená stereotypní?

(Školitel ověří, jak žáci rozumí slovu stereotypní a dovysvětlí, jak chápeme stereotyp ve vzdělávacím programu – viz definice výše. Upozorní na to, že definice je jednou z mnoha a že tato konkrétní vychází ze sociální psychologie). Nechá případně žáky hlásit se, komu konkrétní výrok přijde stereotypní, ať zvedne ruku, komu ne, ať zvedne ruku.

Pak lektor klade otázky:

- Čím to je, že někomu přijde daný výrok stereotypní a druhému ne?
- Odkud čerpáme informace?
- Kdo nás ovlivňuje?
- Stalo se někdy, že o vás kolovaly stereotypní informace?
- Jak jste na to reagovali?

Aktivita 3.5: Rovnostranný trojúhelník

Pomůcky

volná plocha ve třídě

Časová dotace

10 minut

Cíle aktivity

- Názorně demonstrovat existenci (neviditelných) vazeb mezi žáky.

- Podnítit uvažování o společnosti jako vzájemně propojeném systému, kde změna jedné jeho části způsobí změnu systému jako celku.

Postup

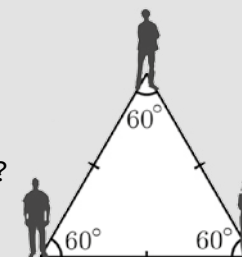
- ❑ Žáci se rovnoměrně rozmístí na volnou plochu mezi židlemi.
- ❑ Lektor vyzve žáky, aby si každý z nich v duchu vybral ze spolužáků dva partnery. Neprozrazuje ani nenaznačuje, koho si zvolil.
- ❑ Lektor vyzve žáky, aby se pokusili vůči vybraným partnerům postavit tak, aby s nimi tvořili **rovnostranný ▲**.
- ❑ Žáci se chvíli pohybují, postupně zjišťují, že to téměř není možné.
- ❑ Po cca 3 minutách lektor vyzve žáky, ať se zastaví.
- ❑ Lektor následně vyzve jednoho náhodného žáka, ať předstoupí cca o 1 metr před skupinu.
- ❑ Následně vyzve žáky, aby pouze osoby, které si jej v duchu vybraly (jsou na něj vázané), opět utvořily se svými partnery rovnostranné trojúhelníky.
- ❑ Poté lektor vyzve ostatní žáky, aby se v této nové konfiguraci opět pokusili vytvořit rovnostranné ▲.
- ❑ Krátce poté lektor pohyb ukončí.

Reflexe

Reflexe by měla směřovat ke zobecnění poznatků z aktivity: všichni jsme vzájemně spojeni neviditelnou sítí vztahů, naše kroky ovlivňují jiné lidi, aniž bychom o tom věděli. V důsledku často nevědomky přispíváme k tomu, jaká je dnešní společnost.

Doporučené otázky:

- Co se dělo během aktivity? Jak to dopadlo?
- Co fungovalo dobře? Co nefungovalo?
- Můžeme z této aktivity vyvodit vztah k realitě?
- Stalo se vám někdy, že jste až zpětně zjistili, že vaše jednání ovlivnilo někoho dalšího?
- Co může každý z nás udělat, aby přispěl k dobrému fungování společnosti?

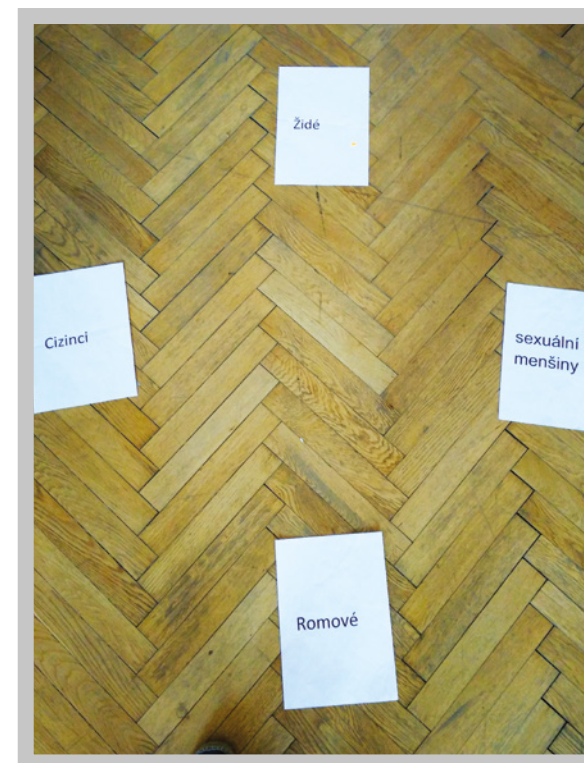
Aktivita 3.6: Plánujeme vlastní projekt I.

Pomůcky

tabule nebo flipchart, křídly, fixy, papíry, psací potřeby, cedule s nápisy CIZINCI, ROMOVÉ, SEXUÁLNÍ MENŠINY a ŽIDÉ vytištěné na A4 (soubor „kartičky MENŠINY.doc“), červené a zelené nalepovací papírky

Časová dotace

20 minut

Princip

Cyklus dílen se nyní dostává do závěrečné fáze: Žáci teď mají možnost vymyslet, naplánovat a zrealizovat vlastní projekt na zadaná rámcová témata (cizinci, Romové, Židé, sexuální menšiny). Učitelé mají zase příležitost vyzkoušet si, jak se takový projekt řídí.

Projekt budeme promýšlet za pomoci *techniky participativního plánování*, jehož podstatou je zapojení co největšího počtu lidí do plánovacího procesu.

Takto naplánovaný projekt vzniká zdola – z nápadů a potřeb všech zapojených.

Příklady participativního plánování viz Workshop 4.

FÁZE 1:

časová dotace 5 min.

Volba témat: postup

- ❑ Lektoři rozmístí na podlahu třídy cedule se 4 rámcovými tématy (CIZINCI, ROMOVÉ, SEXUÁLNÍ MENŠINY, ŽIDÉ).
- ❑ Lektoři vyzvou žáky, aby se postavili na ceduli s názvem tématu, které je jim nejbližší či je nejvíc zajímavá.
- ❑ Třída zpracovává projekt na téma, které si zvolilo nejvíc žáků.

Pokud bude třída vytvářet projekty dva, žáci z méně početných témat si vyberou jedno z vítězných témat.

FÁZE 2:

časová dotace 15 min.

Mapování zájmu o téma: postup

Školitelé mají buď dvě skupiny a pracují až do konce paralelně ve dvou skupinách, případně mají jednu skupinu (celou třídu), se kterou dále pracují. V následujících krocích je popsán případ, že existují dvě skupiny.

Od této chvíle skupiny pracují na stejných otázkách, ale paralelně. Školitelé si mezi sebou dopředu určí, kdo má na starosti kterou skupinu, a s tou pracují.

□ Lektoři rozdají každému žákovi 3 červené a 3 zelené papírky a vyzvou je, aby napsali odpovědi na otázky níže. Žáci mají na sepsání 10 minut.

Otázky:

1. **Co vás v tomto tématu zajímá?** (zelené papírky) 3 papírky, povinné minimum: 1 papírek
2. **Proč je to pro vás zajímavé?** (červené papírky) 3 papírky, povinné minimum: 1 papírek

Aktivita 3.7: Uzavření dílny

Časová dotace

5 minut

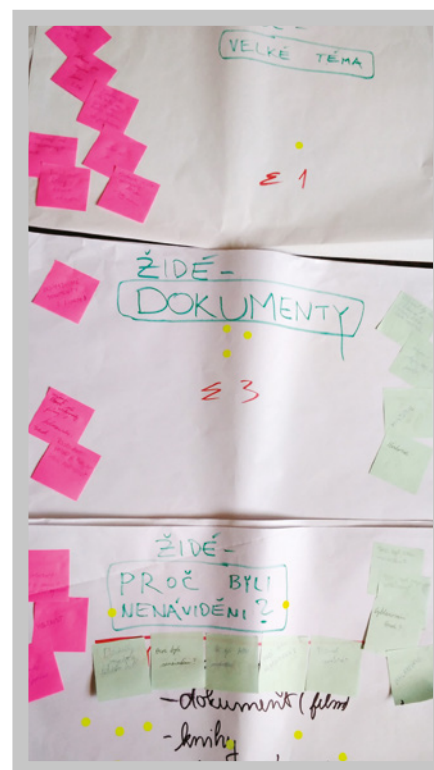
Domácí úkol pro lektory

- Lektory posbírají od žáků barevné papírky a utřídí je do tematických klastrů. Klastry pak vylepí na flipchartové papíry (1 klastř na 1 papír).
- Lektory klastř pojmenují a na flipchartovém papíru oddělí zelené od červených kartiček.
- Papíry s pojmenovanými tematickými klastry slouží jako podklad pro práci v příštím workshopu.

Postup

- ▣ Lektory žákům oznámí, že odpovědi z poslední aktivity, do příští lekce rozdělí podle témat/okruhů (jednotlivá témata pojmenují), které se v odpovědích shodovaly.

Přidají informaci, že s tématy, se kterými pracovali tuto hodinu, budou dále pracovat a rozvíjet je do podoby konkrétního projektu včetně detailního rozplánování dílčích aktivit, stanovení harmonogramu a rozdělení rolí v týmu.

WORKSHOP 4: PARTICIPACE A AKTIVNÍ OBČANSTVÍ

O workshopu

Čtvrtý workshop se zaměřuje na samotné žákovské projekty. Zároveň si žáci vyzkouší participativní metody vytváření projektů, které se dají využít i v rovině občanské participace.

V rámci workshopu žáci postupně vytvoří přesnější tematické vymezení, harmonogram a další náležitosti žákovských projektů a připraví si plán jednotlivých kroků směrem k této žákovské aktivitě.

Harmonogram workshopu

Celková časová dotace: 90 min.

Aktivity:

A 4.1 Úvodní informace o dílně	5 min.
A 4.2 Plánujeme vlastní projekt II.	80 min.
- Fáze 3 – Hlasování o užším zaměření projektu	10 min.
- Fáze 4 – Brainstorming nad zaměřením projektu	25 min.
- Fáze 5 – Formulace vize	20 min.
- Fáze 6 – Rozpracování vize do dílčích kroků	25 min.
A 4.3 Uzavření dílen	5 min.

Co je občanská participace?

Zapojení občanů do řešení věcí veřejných nezávisle na státu a ekonomické sféře (např. řešení problémů uvnitř obce). Rozhodují přímo občané, nikoliv volení zástupci (politici).

Co je aktivní občanství?

- zapojení se do občanské společnosti v místním prostředí nebo politickém životě
- vzájemné ocenění a respekt
- jednání v souladu s lidskými právy
- uznávání principů demokracie

PARTICIPATIVNÍ ROZPOČET – radnice vyčlení část peněz, o jejich využití rozhodnou občané

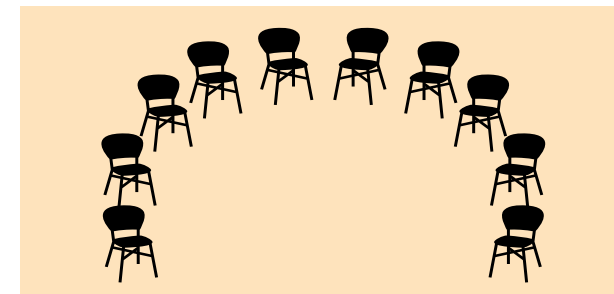
Příklad: Občané **Prahy 7** se shodli na financování opravy **hřiště** a navrhli jeho podobu.

PARTICIPATIVNÍ PLÁNOVÁNÍ – radnice vyzve občany ke společnému plánování např. veřejných prostor

Příklad: Mládež ve **Žluticích** promýšlela a navrhla program, režim i vybavení **nízkoprahového klubu**.

Příklad: Občané ve **Vodňanech** se podíleli na návrhu a obnově **lesoparku v Zátíší**.

Uspořádání prostoru

GLOBALNĚ PROPOJENÍ, MÍSTNĚ ZAPOJENÍ

„Demokracii dělají demokrati a lepší demokracii lepší demokrati... Bez zájmu [občanů] o stát republika se stává de facto státem aristokratickým, byrokratickým, státem menšiny... Demokracie není panováním, nýbrž prací k zabezpečení spravedlnosti...“

T. G. Masaryk

4.1: Úvodní informace

Pomůcky

lepící bílé štítky, fixy

Časová dotace

5 minut

Cíle aktivity

- Žáci se seznámí s lektory a se základními informacemi o probíraných tématech a záměru průběhu dílny.

Postup

- ❑ Lektoři uvítají žáky.
- ❑ Lektoři seznámí žáky s informacemi o dílně: dílna trvá 2 vyučovací hodiny bez přestávky, ale v případě nutnosti je možné si po předchozím ohlášení odskočit.
- ❑ Lektoři shrnou, že workshop nemá charakter přednášky, ale bude interaktivní. Zdůrazní, že stojí na aktivitě žáků a že diskuze a otázky jsou při workshopu velmi vítány.
- ❑ Lektoři krátce shrnou obsah třetího workshopu, který se věnoval stereotypům a ve kterém žáci začali pracovat na vlastních projektech.
- ❑ Lektoři shrnou, že dílna je závěrečnou částí čtyřdílného cyklu a že se bude věnovat dopracování vlastních projektů pomocí metody participativního plánování – naváže na aktivitu „PLÁNUJEME VLASTNÍ PROJEKT“ z minulé dílny (Fáze 1–2).
- ❑ Lektoři budou po celou dobu jen facilitátory – moderátory a průvodci v participativním plánování.

4.2: Plánujeme vlastní projekt II.

Pomůcky

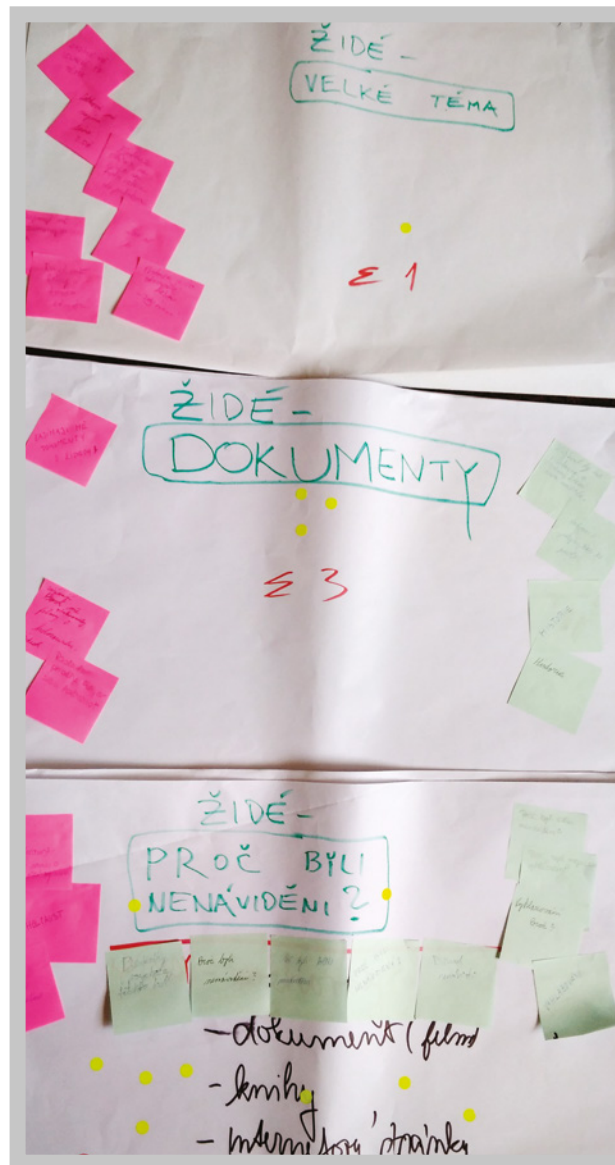
tabule nebo flipchart, křídly, fixy, papíry, psací potřeby, flipcharty s nalepenými odpověďmi, nalepovací puntíky, formulář projektové fiše (soubor „projektová fiše.doc“)

FÁZE 3:

časová dotace 10 min.

Hlasování o užším zaměření projektu: postup

- ❑ Lektoři představí jednotlivým skupinám tematické klastry, které vznikly setříděním odpovědí žáků v předchozím workshopu.
- ❑ Každý žák nyní dostane tři hlasovací puntíky.
- ❑ Žáci jsou vyzváni, aby si klastry dobře prohlédli a těm, které chtějí v projektu dále řešit, dají své puntíky (žáci mohou hlasovat všemi puntíky pro 1 klastř či jakkoliv jinak).
- ❑ Lektoři poté sečtou puntíky u jednotlivých klastrů, vyberou vítězný klastř a krátce shrnou odpovědi na papírcích.

FÁZE 4:

časová dotace 25 min.

Brainstorming nad zaměřením projektu: postup

- ❑ Lektor vyzve skupinu, ať si přečte kartičky v klastru a promýšlí, co a jak by se dalo dělat.
- ❑ Lektor zachytává nápady na flipchartový papír.

Lektor sleduje **OTÁZKY**:

- Co konkrétně dělat?
- Pro koho to děláme?
- Jak téma uchopit?
- Co má být výsledkem?

Podoba práce a výstupu? Např.:

- * **tvůrčí** – fotky, psaní, výstavy apod.
- * **badatelská** – např. výzkum, archivní bádání, rešeršování, rozhovory s pamětníky
- * **reportážní** – blog, web
- * **organizační** – akce pro školu, ulici, konkrétní osobu či skupinu osob, happening
- * **práce s veřejným prostorem** – úpravy, opravy, zlepšení

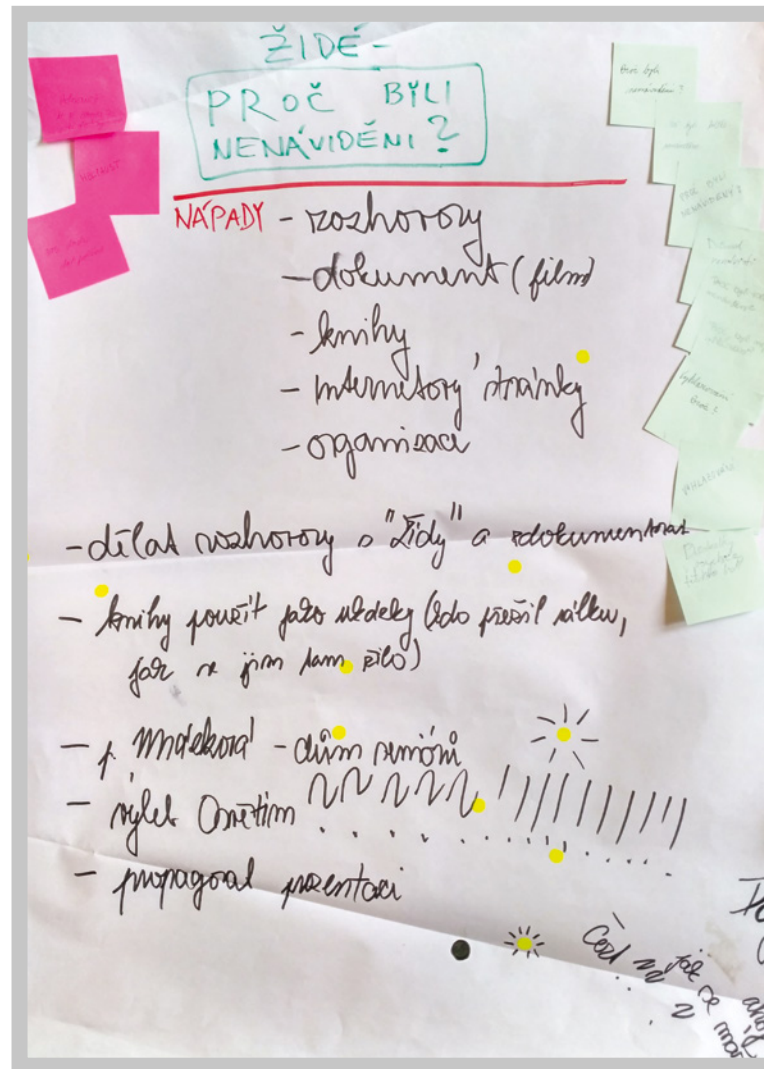
TIP

Školitelé mohou využít metody „myšlenkové mapy“

◀ **Myšlenková mapa:** grafické znázornění hlavních pojmů, klíčových témat a jejich souvislostí a vzájemných vazeb

BRAINSTORMING

Diskuzní technika, jejímž cílem je vymyslet a zachytit co nejvíce nápadů a asociací. Jednotlivé nápady nikdo po celou dobu nehodnotí, účastníci si pouze neskáčí do řeči. Na konci se vyberou nejhodnější nápady, se kterými se může ještě dále pracovat.

FÁZE 5:

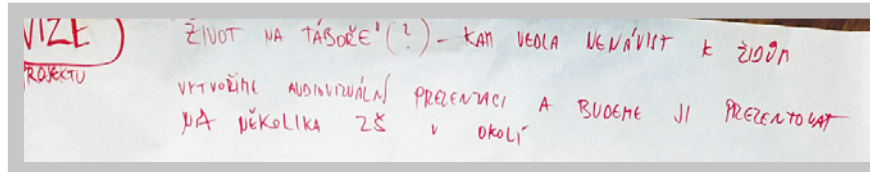
časová dotace 20 min.

Formulace vize: postup

- Skupiny se na základě nápadů zachycených při brainstormingu s pomocí lektorů snaží formulovat stručnou vizi – zhuštěnou myšlenku projektu.

Ta by měla odpovědět na **OTÁZKY**:

- Co budeme v projektu konkrétně dělat?
- Jakou formou?
- Pro koho?

FÁZE 6:

časová dotace 25 min.

Rozpracování vize do dílčích kroků: postup

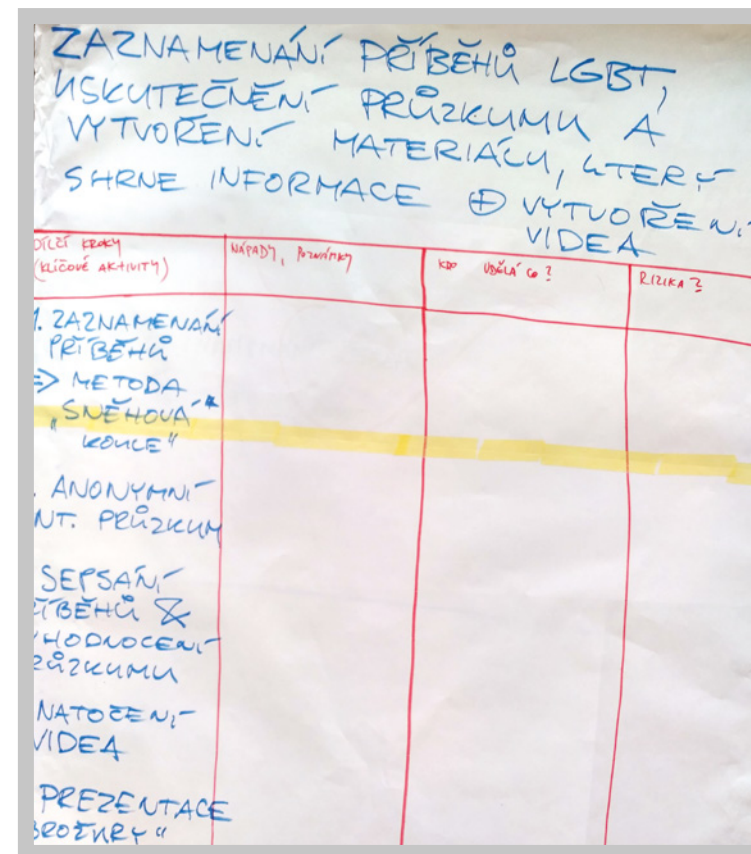
- Lektor překreslí na flipchartový papír tabulku níže a vyplňuje ji společně se skupinou.

VIZE PROJEKTU			
Dílčí kroky	Nápady, poznámky	Kdo to udělá?	Termín

Domácí úkol pro lektory/učitele

- Vyplnit poznámky z flipchartového papíru do dokumentu „Projektová fiše.doc (viz příloha)“, který slouží jako průvodce realizací projektu.

- Učitel dle potřeby v průběhu supervize žákovského projektu s žáky promyslí a doplní rovněž další (podrobnější) údaje (rozpočet, kompetence apod.).

4.3: Uzavření dílny

Časová dotace

5 minut

Postup

- ❑ Lektoři poprosí skupiny, aby navzájem představily své projekty.
- ❑ Lektoři žákům oznámí, že odpovědi z poslední dílny přepíšou do pracovního listu – „projektové fiše“ a rozešlou je zástupcům jednotlivých skupin.
- ❑ Lektoři shrnou vlastními slovy obsah poslední dílny, rozloučí se s žáky, poděkují jim za účast. Přidají informaci, že je čeká další spolupráce s učitelem na realizaci projektu.

① Došvěděl jsem se nové a zajímavé informace
② Uše bylo v pořádku.
③ Odkáším si nové a velmi zajímavé informace

① NE
②
③

Projektová fiše pro vedoucí žákovských projektů pro pedagogické pracovníky

Realizováno v rámci projektu Interkulturním vzděláním a prožitkem k toleranci a respektu, podpořeném Operačním programem Praha – Pól Růstu, který implementuje Multikulturní centrum Praha, z.s.

1. Název žákovského projektu	Např. Vycházka do buddhistického templu v tržnici Sapa			
Název školy, třídy, vedoucího žákovského projektu (pedagogický pracovník)	Název školy, třídy, adresa a e-mailový a telefonický kontakt na pedagogického pracovníka zodpovědného za realizaci projektu:			
3. Cíle projektu	Stručný popis projektu: co, jak, pro koho v rámci projektu vytvoříte? Např. „Zmapujeme buddhistický templ v tržnici Sapa, uspořádání procházku pro žáky školy a včleníme ji do interaktivní mapy na portálu Praha sdílená a rozdělená (http://praha.mkc.cz/cz/walks).“			
4. Stručný popis projektu, zdůvodnění	Jak budete svůj projekt představovat a hovořit o něm? Proč jste zvolili toto téma? Na co reagujete? Proč je to potřeba, k čemu je to dobré? Např. Na tržnici Sapa existuje buddhistický chrám, využívaný zejména Vietnamci. Rádi bychom ozřejmili historii chrámu, prozkoumali směr buddhismu, který je zde praktikován, informovali o ritu, provozu chrámu a jeho roli v životě Pražanů vietnamského původu. Domníváme se, že o existenci chrámu panuje mezi Pražany jen nízké povědomí, rádi bychom přispěli k většímu porozumění vietnamské komunitě.			
5. Cílové skupiny	Pro koho projekt děláte? Komu prospějete, kdo jeho výstupy bude moci využít? Např.: Žáci naší školy, návštěvníci tržnice Sapa, širší veřejnost (prostř. portálu).			
6. Popis hlavních aktivit projektu	Aktivita č.	Stručný popis aktivity (Co se v rámci aktivity udělá a vznikne?)	Kdo to udělá?	Do kdy?
	1.	Např. Navštívíme chrám - Pohovoříme s duchovním o historii chrámu, praktickovaném směru buddhismu a ritech		2/2017
		provedeme fotodokumentaci		2/2017

	Aktivita č.	Stručný popis aktivity (Co se v rámci aktivity udělá a vznikne?)	Kdo to udělá?	Do kdy?
	2.	Např. doplníme info o údaje z literatury		2–3/2017
	3.	Např. Sestavíme program vycházky do chrámu (včetně přednášky)		2–3/2017
	4.	Např. Vytvoříme popis vycházky pro potřeby portálu		2–3/2017
	5.	Např. Uspořádáme vycházku pro žáky naší školy, fotodokumentace vycházky		2–3/2017
	6.	Např. Propagace procházky (vytvoření upoutávky, její vložení na FB školy apod.)		
7. Očekávané výstupy a dopady projektu	<p>Podrobný popis a kvantifikace všech plánovaných výstupů.</p> <p>Např.:</p> <p>Výstupy: 1. Vytvořený program vycházky do chrámu, připravený k použití (1 KS) 2. Vytvoření profilu vycházky včetně fotodokumentace na web. portálu (1 KS) 3. Uskutečněná procházka (20 účastníků) Dopady: Větší informovanost žáků školy o vietnam. komunitě v Praze</p>			
8. Projektový tým	Kdo je v čem dobrý? Určete role žáků v projektu			
9. Odhad případných nákladů projektu, způsob zajištění a financování realizace	Rozepište základní položky nutné k realizaci projektu a způsob jejich zajištění. Stanovte celkové náklady projektu.			
		Položka/počet ks	Způsob zajištění	Náklady
		Např. fotoaparát	zápůjčka od učitele	0 Kč
		Editace fotografií	využití freeware	0 Kč

<p>10. Rizika projektu a jejich řešení</p>	<p>Rizika vnější: Např. rizika přicházejí z okolí projektu a lze je jen těžko ovlivnit; např. odchod spolupracujícího učitele ze zaměstnání.</p> <p>Rizika vnitřní: Např. nevhodně zvolené skupiny pro práci na aktivitách projektu, nízká motivace žáků, nastavení komunikace o průběhu práce na projektu, realistické stanovení cílů projektu a časového harmonogramu.</p>
<p>11. Udržitelnost projektu</p>	<p>Jakým způsobem budeme pokračovat po ukončení projektu, aby vytvořený produkt sloužil i nadále svému účelu? Např. Profil vycházky bude k dispozici na webovém portálu, vycházka bude zařazena do výuky základů společenských věd na škole.</p>
<p>12. Soulad se vzdělávacími cíli – co se žáci projektem naučí (vyplní pedagogický pracovník)</p>	<p>Popis výchovně-vzdělávacích cílů na základě ŠVP, které jsou východiskem realizace projektu. Např. žáci si prohloubí dovednosti ICT; naučí se pracovat s programem pro úpravu digitálních fotografií a budou znát základy tvorby webových stránek. Budou znát metody propagace v cestovním ruchu, jejichž použití si procvičí v praxi. Žáci si vyzkouší komunikaci mimo školu v souvislosti s možnostmi využití vytvořeného produktu. Žáci si prohloubí vztah k místu, kde žijí.</p>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Projekt „Interkulturním vzděláním a prožitkem k toleranci a respektu“ je spolufinancován Evropskou unií.

Poznámky

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Poznámky

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Poznámky

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

PESTRÉ IDENTITY V KOSMOPOLITNÍ PRAZE

V roce 2017 vydalo Multikulturální centrum Praha, z.s.,
Náplavní 1, 120 00 Praha 2.

Autoři textu: Lucie Bilderová, Jan Dítko a Michal Trčka

Grafická úprava: Michaela Padrtová

1. vydání

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Projekt „Interkulturním vzděláním a prožitkem k toleranci a respektu“
je spolufinancován Evropskou unií.